

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE PAMUK ÜRETİMİ İÇİN BİR ÖNGÖRÜ

MODELİ: VAR YAKLAŞIMI

Özlem KOKLUĞ

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

ÇANAKKALE

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE PAMUK ÜRETİMİ İÇİN BİR ÖNGÖRÜ

MODELİ: VAR YAKLAŞIMI

Özlem KOKLUĞ

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Tezin Sunulduğu Tarih: 23/08/2019

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Selma KAYALAK

ÇANAKKALE

Özlem KOKLUĞ tarafından Dr. Öğr. Üyesi Selma KAYALAK yönetiminde hazırlanan ve 23/08/2019 tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “Türkiye’de Pamuk Üretimi İçin Bir Öngörü Modeli: VAR Yaklaşımı” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

JÜRİ

Prof. Dr. Sibel TAN

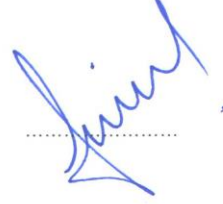
Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Selma KAYALAK

Üye

Doç. Dr. Osman Orkan ÖZER

Üye

Prof. Dr. Levent GENÇ

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

Sıra No:.....

İNTİHAL (AŞIRMA) BEYAN SAYFASI

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Özlem KOKLUĞ

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleŐtirilmesinde, çalıŐmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Selma KAYALAK, alıŐma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan değerli eŐime ve aileme sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

Özlem KOKLUĞ
anakkale, Ağustos 2019

SİMGELER VE KISALTMALAR

Da	Dekar
Ha	Hektar
Kg	Kilogram
TL	Türk Lirası
%	Yüzde
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADF	Augmented Dickey Fuller Test
DFİF	Destekleme ve İstikrar Fonu
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
FAO	Food and Agriculture Organization
FEOGA	Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
KDV	Katma Değer Vergisi
KKO	Kapasite Kullanım Oranı
MLP	The Marketing Loan Program
SIC	Schwarz Bilgi Kriteri
STAX	Stacked Income Protection Plan
TRQ	Tariff Rate Quota
TSKB	Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
VAR	Vektör Otoresif Regresyon

ÖZET

TÜRKİYE’DE PAMUK ÜRETİMİ İÇİN BİR ÖNGÖRÜ MODELİ: VAR YAKLAŞIMI

Özlem KOKLUĞ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Selma KAYALAK

23/08/2019, 38

Bu çalışmada, 1980 yılından 2019 yılına kadar 39 yıllık periyottaki pamuk sektörü incelenerek, Türkiye’nin pamuk lifi üretimi, üretim alanları, tüketim, pamuk ihracatı, pamuk ithalatı ve pamuk fiyatları arasındaki karşılıklı etkileşimi belirleyerek, VAR modelinden yararlanılarak geleceğe yönelik öngörü yapmak hedeflenmiştir. Dünyada ve Türkiye’de pamuk önemli bir üründür. Türkiye’de pamuk ekim alanları, 39 dönemlik periyotta % 23 azalmış olmasına rağmen, verime bağlı olarak pamuk üretim miktarı %95 artmıştır. Türkiye, pamuk yetiştiriciliğinde iç piyasayı karşılayabilecek durumdayken son dönemlerde dünya piyasalarındaki gelişmeler, girdi masraflarındaki yükselişler, tüketimin artması, destekleme politikalarının yetersiz kalması gibi sebeplerden dolayı Türkiye ithalatçı bir ülke konumuna gelmiştir. Pamuktaki maliyet sorununun çözülmesi, üretimin artırılması ve dünya fiyatlarıyla rekabet edilebilmesi için pamuk politikaları tekrardan düzenlenmelidir. Pamuk destekleme primleri, rakip ülke koşulları ve dünya fiyatları göz önünde bulundurulmalı ve maliyet düşürücü tedbirler alınmalıdır.

Anahtar sözcükler: Pamuk Sektörü, Granger Nedensellik Testi, VAR.

ABSTRACT

A PREDICTION FOR COTTON PRODUCTION IN TURKEY MODELED: VECTOR AUTOREGRESSIVE (VAR) MODEL

Özlem KOKLUĞ

Çanakkale Onsekiz Mart University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Master of Science Thesis in Agricultural Economics

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Selma KAYALAK

23/08/2019, 38

In this study, examining the cotton sector in up to 39-year period 2019 to 1980, Turkey's cotton fiber production, production areas, consumption of cotton exports, by determining the interaction between cotton importing and cotton prices, aimed to make predictions for the future by utilizing a VAR model. Cotton in the world and Turkey is an important product. the cotton fields in Turkey, although decreased by 23% in 39-term period, the amount depending on the efficiency of cotton production increased 95%. Turkey, developments in world markets while the last period to meet the domestic market in cotton cultivation, the rise in input costs, the increase in consumption, due to reasons such as inadequate to support policies Turkey importer has become a country. Cotton policies should be reorganized in order to solve the cost problem in cotton, increase production and compete with world prices. Cotton support premiums, competing country conditions and world prices should be considered and cost-reducing measures should be taken.

Keywords: Cotton Sector, Granger Causality Test, VAR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ SINAVI SONUÇ FORMU.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İNTİHAL (AŞIRMA) BEYAN SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
BÖLÜM 2	3
ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	3
BÖLÜM 3	6
MATERYAL VE YÖNTEM.....	6
3.1. Birim Kök Testi.....	6
3.2. Yapısal Kırılmaların Varlığı Durumunda Geliştirilen Birim Kök Testleri.....	6
3.3. Granger Nedensellik Testi.....	7
3.4. Vector Autoregression Regression (VAR).....	7
3.5. Öngörü Hatasının Varyans Ayırıştırması	7
3.6. Etki Tepki Fonksiyonları.....	8
BÖLÜM 4	9
ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	9
4.1. Dünya Pamuk Piyasası	9
4.1.1. Dünya Pamuk Üretimi	9
4.1.2. Dünya Pamuk Ekim Alanları.....	10
4.1.3. Dünya Pamuk Verimi	11
4.1.4. Dünya Pamuk Tüketimi.....	12
4.1.5. Dünya Pamuk Dış Ticareti	13
4.1.6. Dünya Pamuk Desteleme Politikaları.....	14
4.2. Türkiye Pamuk Piyasası	16

4.2.1. Türkiye’de Pamuğun Önemi	16
4.2.2. Türkiye Pamuk Üretimi	17
4.2.3. Türkiye Pamuk Ekim Alanları	19
4.2.4. Türkiye Pamuk Tüketimi	21
4.2.5. Türkiye Pamuk Verimi	22
4.2.6. Türkiye Pamuk Dış Ticareti	24
4.2.7. Pamuk Maliyeti	26
4.2.8. Türkiye’de Pamuk Destekleme Politikaları	27
4.3. Türkiye Pamuk Ekonometrik Analizleri	30
4.3.1. ADF ve Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi	30
4.3.2. Granger Nedensellik Testi	31
4.3.3. Varyans Ayrıştırması	32
4.3.4. Pamuk Lifi Üretiminin Etki Tepki Fonksiyonu	33
BÖLÜM 5	34
SONUÇ VE ÖNERİLER	34
KAYNAKLAR	36
ÖZGEÇMİŞ	I

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 4. 1. Türkiye'de illere göre pamuk ekim alanlarının dağılımı, (2017/2018).....	20
Şekil 4. 2. Pamuk lifi üretiminin etki - tepki fonksiyonu	33

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 4. 1.Dünya pamuk lifi üretimi (Bin ton)	9
Çizelge 4. 2.Dünya pamuk ekim alanları (Bin Ha).....	10
Çizelge 4. 3.Dünya pamuk lifi verimi (kg/ha)	11
Çizelge 4. 4.Dünya pamuk lifi üretim ve tüketim durumu (bin ton)	12
Çizelge 4. 5.Dünya pamuk lifi ihracat ve ithalat durumu (bin ton)	13
Çizelge 4. 6.Türkiye'de pamuk sektör durumu	16
Çizelge 4. 7.Türkiye pamuk lifi üretimi (bin ton).....	18
Çizelge 4. 8. Türkiye pamuk ekim alanı (bin da)	19
Çizelge 4. 9.Türkiye'nin yıllara göre pamuk seyri.....	21
Çizelge 4. 10.Türkiye pamuk lifi verimi (kg/ha)	23
Çizelge 4. 11.Türkiye'nin 2018 yılına göre pamuk ihracatının ülkelere göre dağılımı	24
Çizelge 4. 12.Türkiye'nin 2018 yılına göre pamuk ithalatının ülkelere göre dağılımı	25
Çizelge 4. 13.Türkiye'nin kütlü pamuk maliyeti (TL/kg).....	26
Çizelge 4. 14.Türkiye'de pamuk prim miktarı ve toplam destekleme fiyatları.....	29
Çizelge 4. 15.Değişkenlerin ADF ve yapısal kırılmalı birim kök testi sonuçları	30
Çizelge 4. 16. Granger nedensellik testi sonuçları.....	31
Çizelge 4. 17.Türkiye'nin pamuk lifi üretim miktarının varyans ayrıştırması.....	32

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Pamuk, geniş kullanım alanıyla ekonomi açısından ve üretim yapan ülkelerin iş imkanları açısından iktisadi değer sağlamaktadır. Pamuk, işlenmesi bakımından çırçır endüstrisinde, lifiyle dokuma endüstrisinde, çekirdeğiyle yağ ve yem endüstrisinde, linteriyle kağıt endüstrisinde kullanılmaktadır. Petrole seçenek olması açısından pamuk çekirdeğinden yapılan yağ ve biodizel üretiminin ana maddesidir.

Pamuk lifi ile dokuma endüstrisinin, çekirdeğinden yapılan yağıyla pamuk yağı endüstrisinin, kapçık ve küspesi ile yem endüstrisinin, linteriyle kâğıt, mobilya ve selüloz endüstrisinin ana maddesini oluşturan önemli bir sanayi bitkisidir (Anonim, 2019).

Pamuk lifi, ekonomiden elde edilen kazancın% 86'sını oluşturmaktadır. Pamuk lifi dokuma endüstrisinde ana madde olarak kullanılmasından dolayı önemli bir üründür. Yapay lif üretiminde artış olmasına rağmen, pamuk lifinin özelliğinden dolayı yapay lif elde edilemediği için pamuk bitkisi ekonomi açısından Türkiye'deki ve dünyadaki önemi büyüktür (Şehri,2012). Dünya ekonomisindeki gelişmelere bağlı olarak gelir düzeyi artan ülkelerin, pamuk mahsulüne olan istekleri artmaktadır. Nitekim tüketiminde etkisiyle dünyada pamuk lifi dış ticaretinin önemi de artmaktadır (Özer, 2009).

Dünya da yaklaşık olarak %80 dolaylarında pamuk üretimi yapılmaktadır (Anonim,2014). 2014–2018 yılları arasında pamuk ekimi dünyada 32,1 milyon hektar alanda yapılmış ve 24,6 milyon ton pamuk lifi üretilmiştir.

En çok pamuk yetiştiriciliği Hindistan ve Çin gibi dünya ülkeleri tarafından yapılmaktadır. 2018/2019 sezonunda Hindistan, Çin, ABD, Brezilya ve Pakistan en çok pamuk üretimi yapan dünya ülkeleridir. Tüketimde ise; Çin, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Türkiye olmuştur.

2018/2019 döneminde pamuk üretiminde birim alandan en çok verim elde eden ülkeler; Avustralya, Çin, Türkiye, Brezilya ve Meksika'dır. Bu sezonda pamuğun dış ticaretine baktığımızda Çin, Vietnam, Bangladeş, Türkiye ve Endonezya en fazla pamuk lifi ithalatı yapan dünya ülkeleridir. ABD, Hindistan, Brezilya, Özbekistan ve Avustralya ise en fazla pamuk lifi ihracatı yapan dünya ülkeleridir (Anonim,2019).

2018/2019 döneminde Türkiye'nin dünyadaki pamuk lifi verilerini incelediğimizde pamuk ekim alanı bakımından on birinci, birim alandan sağlanan pamuk lif verimi bakımından ikinci, pamuk üretimi bakımından altıncı; pamuk tüketimi bakımından beşinci,

pamuk ithalatı bakımından altıncı ülkedir. Pamuk bitkisi Türkiye için stratejik bir öneme sahiptir. Bu nedenle de uygulanan sanayi, tarım ve ticaret politikalarıyla uluslararası değişimlerden etkilenmektedir (Anonim,2015).

Pamuk, üretim yapan ülkeler için, endüstride kullanımı ve ekonomik gelir bakımından önem taşımaktadır. Türkiye için dokuma ve benzeri ürünler stratejik bir öneme sahip olup, dış satım gelirlerinde payı fazla olmakla birlikte dokuma ürünlerinin de ihracatının yapılması dış ticaret açısından önemlidir (Gül, 1997).

Pamuğun pazar piyasası, yıl içinde büyük değişiklikler göstermekte olup çiftçinin gelir düzeyini değiştirmektedir. Bazen pamuk pazarında fiyatlar düşebilmektedir. Nitekim maliyetten dolayı iç pazarda pamuk fiyatları yükselmekte olup dokuma firmaları bakımından sorun yaratmakta ve ithalatı arttırmaktadır (Özer,2009).

Pamuk yetiştiriciliğinde Türkiye kendi kendine yetebilen bir ülkeyken son zamanlarda girdi masraflarındaki artış, dünya fiyatlarındaki değişimler, dokuma endüstrisinin artış gösteren hammadde ihtiyaçları ve destek politikalarının yeterli olmaması gibi sebeplerden dolayı ithalatçı bir ülke olmuştur. Pamuk üretiminde piyasa fiyat oluşum zamanının belirlenmesi; üretici, sanayici ve ülke ekonomisi açısından önemlidir. Bu durum ileriki yıllarda oluşabilecek iktisadi ve politik değişmelerin, pamuk üretimi ve dokuma endüstrisini etkilemesi dikkate alınmalıdır. Pamuk üretiminde fiyat dalgalanmalarına yönelik çalışmalar yapılmalıdır (Özer, 2009).

Bu çalışma da Türk pamuğunun yetiştiriciliğinde kullanılan girdi masrafları, pamuk ihracat ve ithalat değerleri ve pamuk lifi fiyatlarının karşılıklı etkileşimini araştırmak için, VAR (Vektör Otoregresif Regresyon) modeli yöntemi ile Zaman Serileri Analizi yapılarak, geleceğe yönelik öngörü tahminlerinde bulunulması hedeflenmiştir.

Çiftçinin, pamuk üretimini ve kalitesini etkileyecek yönde girdi masraflarına yönelik desteklenmesi, üretimi teşvik edecek ve yurtiçi piyasa fiyatlarının dünya fiyatları üzerine çıkmasını engellemesine paralel olarak ithalatı da düşürücü etkisi olacaktır. Yerli yatırımcının ithalata bağımlılığı azaltılarak dünya piyasalarında pamuk üretimi ve fiyatında oluşabilecek bir dalgalanmanın, yerli yatırımcıyı da olumsuz etkilemesi engellenebilir. Türk pamuğu daha verimli ve kaliteli üretilirse, pamuk ithalat miktarının düşeceği, bu çalışmanın sonucuna göre beklenebilir ve pamuk destekleme politikalarının iyileştirilmesi durumunda pamuk üretimine daha yararlı olabileceği ve dokuma endüstrisinin gelecekteki durumu açısından bu çalışmadaki araştırmalar katkı sağlayacaktır.

BÖLÜM 2

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Güneş (1993), Yüksek lisans tezindeki çalışmada Çukurova bölgesinde yetiştiricilik yapılan pamuğun üretimi, endüstri ve ticareti açısından bölgenin önemine atıf da bulunulmuştur. Güneş (1993), çalışmasında 1966/67 sezonunda pamuğun üretimi, ekim alanı, tüketimi, stok durumu, iç ve dış fiyat sorunlarını gibi verileri değerlendirmiştir. Pamuğun iç ve dış pazarlanmasında etki edebilecek; fiyat oluşumu ve pamuk üretim maliyetleri gibi etmenleri tespit etmiştir. Güneş'in (1993) araştırmasına göre, Tarım Kooperatifleri ile ihracat yapan firmalar dış ticarete etkili olduğunu, Tarım Kooperatifleri, aracılar, Sümerbank, özel fabrikalar ve Adana Ticaret Borsası ise iç ticarete etkili olduğunu ifade etmektedir.

Özkan (1996), çalışmasında Antalya ilinin pamuk yetiştiriciliğinde kullanılan girdi masrafları ile gelir durumunu, pamuk fiyatını ve verim belirsizliğini incelemiştir. Özkan (1996), Antalya'da 1981–1995 yılları arasında pamuk yetiştiriciliği için pamuk verimi, pamuk üretim değeri, pamuk maliyeti ve pamuğun net karı gibi verilerin belirsizliğinin saptanmasını hedeflemiştir. İncelenen verilere göre, pamuk tarımındaki belirsizliğin en fazla net kar kaleminde olduğunu tespit etmiş ve diğer kalemleri ise pamuk üretim değeri, pamuğun fiyatı, pamuğun maliyeti ve pamuğun veriminin oluşturduğunu ifade etmiştir.

Katırcıoğlu (2002), Dünya tarım piyasalarına küreselleşmenin etkisi, ekonomik etkisi ve pamuk ürününe olan etkisi bakımından incelenip analizini yapmıştır. Katırcıoğlu (2002), çalışmasında küreselleşmenin pamuğa olan etkisini; üretim, fiyat, ithalat ve ihracat verilerine göre elde edeceği sonuçları Dünya'nın ve Türkiye'nin durumlarını değerlendirmiştir.

Sayın vd.(2002), bu çalışmasında, Dünya ve Türk pamuğunun üretimi, pamuğun ithalat ve ihracat değerleri ve pamuklu dokuma endüstrisini araştırmıştır. Sayın vd.(2002), çalışmasında Türkiye'de pamuğa verilen destekleme politikaları, pamuk sektöründe yaşanan sorunlar, küreselleşmenin etkisiyle pamuk ve dokuma sektörünün durumunu araştırmış ve Türkiye'nin AR-GE harcamalarında daha fazla destek verilmesi gerektiği ifade etmiştir.

Nacak (2004), doktora çalışmasında, Türk pamuğunun ihracat ve ithalat değerleri ile dış ticaretini etki altına alan etmenleri araştırmıştır. Nacak (2004), çalışmasını 2 kısımda incelemiştir. Çalışmanın ilk kısmında pamuk dış ticaretini anlatmış, dünya pamuk üretiminde Türkiye'nin yeri, Dünya pamuk politikaları, Türkiye'nin pamuktaki durumu ve

Türkiye'nin pamuk desteleme politikalarını anlatmıştır. Çalışmanın ikinci kısmında ise, Türk pamuğunun dış ticaretini etkileyen etmenleri araştırmış ve bu etmenlerin ne derecede etkili olduklarını bulmak için denge analizi yapmıştır. Pamuk politikalarının durumu daha etkili hale getirilebilirse, pamuk üretiminin artacağını ve üretimin devamlılığının sağlanabileceğini ifade etmiştir.

Yılmaz ve Demircan (2005), çalışmasında Türk kütlü pamuğunun üretim masraflarını ve bölgelere göre üretimden elde edilen gelirin karşılaştırılmasını incelemiştir. Bölgeler baz alındığında en fazla pamuk üretiminden kazanç elde eden iller; Adana, Şanlıurfa, Antalya, Aydın, Hatay ve İzmir'dir. Bu iller kendi aralarında karşılaştırıldığında kütlü pamuk üretim masrafları ve elde edilen kazanç bakımından farklılıkların olduğunu gözlemlemiştir. Kütlü pamuk üretiminde en çok kazanç elde eden iller; Şanlıurfa, Hatay, İzmir, Adana ve Aydın'ın olduğunu tespit etmiştir.

Özer (2009), bu çalışmasında Aydın ilindeki pamuk yetiştiricilerinin üretim yöntemlerini gözlemlemiş ve pamuğun hasadı sonrasında Oyun Teorisi Modeli ile en avantajlı satış zamanını tespit etmiştir. Genel Denge Modeli olan GTAP modeli analizini uygulayarak doküman ve pamuk pazarının gelecek dönemlerdeki durumunu tespit etmeyi amaçlamıştır.

Okumuş (2012), bu çalışmasında VAR yöntemini uygulayarak Türk pamuğunun fiyatlarını araştırmıştır. Okumuş (2012), pamuk destekleme politikalarındaki değişimlerin, verilerdeki değişkenler üzerindeki etkisini incelemiş ve zaman serileri analizi ile destekleme politikalarının durumunu araştırmıştır.

Kılıç (2013), bu çalışmasında, pamuk, pamuklu dokümanın Türkiye ve Dünyadaki pamuk üretimini, tüketimini, ihracatını ve ithalatındaki değişimleri araştırmış ve Türkiye'nin pamuğunu ve pamuktan elde edilen ürünleri dünya piyasalarındaki rekabetçi durumunu ve bunları etkileyen faktörleri araştırmıştır.

Yılmaz ve Gül (2015), bu çalışmasında, Antalya ilindeki pamuk yetiştiriciliği masraflarını ve elde edilen kazancı bulmayı hedeflemiştir. Pamuk üretim miktarını artırılması için şu önerilerde bulunmuştur; "Girdi masraflarının azaltılması, pamuk destek primlerinin artırılmasıdır. İşletmeler seviyesinde araştırılan verilerde pamuk satış fiyatı, masraflara yakın düzeyde olduğu, kimi işletmelerde ise karşılayamadığı tespit edilmiştir. Böylece pamuk üretiminin devamlılığı bakımından pamuk destek primlerinin verilmesi önem arz etmektedir" şeklinde ifade etmiştir.

MacDonald and Somwaru (2003), bu çalışmasında, pamuğun ithalat ve ihracat değerlerini incelemiş ve az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde DOHA anlaşmasının

refah seviyesine olan etkisini araştırmıştır. Yapılan analizde genel denge modeli kullanılmıştır. İncelenen verilere göre pamuk ticaretinin az miktarda bir refah etkisi yarattığı ve sadece bazı gelişmekte olan ülkeler de ortaya çıktığını bulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre gelişmekte olan ülkelerde %0,03, az gelişmiş olan ülkelerde %0,05 oranında refah etkisi (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) sağlayacağı ve dünya pamuk ticaretinin %9,08 oranında artış göstereceğini tespit etmiştir.

Vado et al. (2004), bu çalışmasında, Brezilya'nın ihtiyaçlarına uygun bir yöntem bulunmuştur. Vado et al (2004), Brezilya'nın pamuk üretimi, tüketimi ve ihracat-ithalat değerleri ile Dünya'nın pamuk pazarındaki durumunu araştırmıştır. alışmasında ekonomik analizler kullanılarak farklı teoriler sınanmıştır. Bu maksatla, ekonomi ve piyasa durumlarının Brezilya'nın pamuk pazarını nasıl etkilediği analiz edilmiştir. Farklı ihtiyaç yöntemleri oluşturulmuş ve 10 yıllık dönem içindeki pamuk arzı ve talebinin gelecekteki durumlarını belirleyip yorumlamıştır.

BÖLÜM 3

MATERYAL VE YÖNTEM

1980-2019 yılları arasında bu çalışmada, Türkiye pamuk lifi üretimi (ton), ekim alanı (ha), pamuk lifi verimi (kg/ha), ihracat ve ithalat miktarı (ton), tüketim (ton), yurtiçi pamuk fiyatı (Ege Standart 1 baz kalite pamuk reel fiyatı) (TL/kg) ve dünya pamuk fiyatı (Cotlook A Endeks) verileri kullanılmıştır. Veriler İzmir Ticaret Borsası verilerinden yararlanılmıştır. Tüm değişen etmenlerin analizleri incelenmiş ve eğrisel ilişkileri doğrusallaştırdığı ve varyansta kararlılık gösterdiklerinden dolayı logaritmaları bulunmuştur. Analizde incelenen bütün dönemler bir yıla karşılık geldiği bulunmuştur (Özçelik ve ark., 2003).

3.1. Birim Kök Testi

Birim bölümünün var olduğunu bulmak için Dickey ve Fuller (1981) araştırmasında bağımlı değişen etmenlerin gecikmeli değerlerini açıklayan değişen etmen olarak kullanılan ADF testi oluşturulmuştur. Bu teste durağanlık yok varsayımı, ekonomik değişkenin geçmişini yansıtan (otoregresif) zamanın bir birim kök içermesi ve denklemdaki değişkenin geçmiş yıllardaki verilerin katsayılarının toplamının “1” e eşit olduğunu saptamıştır (Göktaş, 2000). Zaman serilerinin durağanlığı Geliştirilmiş Dickey Fuller (ADF) kesişi katsayısı ve trendli denklem ile bulunmuştur. ADF testi kesişi katsayısı ve trendli denklem aşağıda verilmiştir (Gujarati, 2001);

$$1) \Delta Y_t = \mu_1 + \gamma t + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t$$

Denklemlerde bağımlı değişen etmenlerin kaç dönem gecikmesinin regresyon denkleminin (değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek için) sağında yer alacağını belirlemek için Schwarz Bilgi Kriteri (SIC) yöntemi uygulanmıştır.

3.2. Yapısal Kırılmaların Varlığı Durumunda Geliştirilen Birim Kök Testleri

Zaman serisi analizinde kullanılan değişken, zaman serisi analizi dönemi içinde sosyal ve ekonomik kriz veya şok etkisi altında olabilmektedir. Bu krizler veya şok durağan terimde, eğimde veya durağan terim ile eğim kalemlerinde yapısal değişimlere sebep olabilir. Bu yapısal değişimleri önemsemeden birim kök testi yapmak yanıltıcı sonuçlara yol açabilir. Break Point Unit Root Test (Dickey-Fuller min-t) Yapısal Kırılmalı

Birim Kök Testi, çalışmada kırılma tarihini içsel olarak belirlemek için uygulanmıştır (Perron, 1997).

3.3. Granger Nedensellik Testi

Analizlerde Granger Nedensellik testi kullanılmıştır. Granger nedensellik analizinde X değişiminin verileri örneğe katılması, Y değişiminin sonuçlarına fayda sağlıyorsa, X değişimi Y'nin nedenidir. X ve Y olarak belirtilen iki değişim sınırsız VAR yönteminde Y'yi anlatan denklem aşağıda verilmiştir.

$$1) Y_t = A_0 D_t + \sum_{j=1}^k \alpha_j Y_{t-j} + \sum_{j=1}^k \beta_j X_{t-j} + \varepsilon_t$$

Eğer, eşitlikte $\beta_1=\beta_2=\dots=\beta_k=0$ ise X, Y'nin Granger nedeni değildir. Bu sınırın uygulanabilirliği F testi ile yapılmaktadır (Yurdakul, 1995).

3.4. Vector Autoregression Regression (VAR)

Vector Autoregression Regression (VAR) yöntemini Türkiye'nin pamuk üretim miktarının ve pamuk fiyatlarının birbirleri arasındaki etkileşimi bulmak için, uygulanmıştır. VAR modeli yöntemi; ekonomik değişimlerin karşılıklı ilişkilerini belirlemek ve politika analizleri yapılarak makro ekonomik politikaların belirlenmesinde uygulanmaktadır. VAR yönteminde değişim etmenlerinin hepsi içsel olarak varsayılmaktadır ve gecikme değerinin modelde yer aldığı varsayılmaktadır. VAR modeli aşağıda verilmiştir (Sims, 1980):

$$2) Y=f(x) \quad Y_t = c_1 + \sum_{i=1}^k \alpha Y_{t-i} + \sum_{i=1}^k \beta X_{t-i} + U_t$$
$$X_t = c_2 + \sum_{i=1}^k \gamma X_{t-i} + \sum_{i=1}^k \delta Y_{t-i} + V_t$$

VAR analizi ile Türkiye'nin pamuk lifi üretimini, üretim alanları, tüketim, pamuk dış ticareti ve pamuk fiyatları arasındaki etkileşim varyans ayrıştırması ile incelenmiştir.

3.5. Öngörü Hatasının Varyans Ayrıştırması

Varyans ayrıştırması, içsel değişimlerin herhangi birinin değişimi, bütün içsel değişim etmenleri etkisi altına alarak her birini farklı şoklara ayırmıştır. Varyans ayrıştırmasının hedefi, tek tek rastgele şokun, geleceğe yönelik tahminin hata varyansına etkisi bulunmuştur. Tahminin hata varyansı, k uzunluktaki bir dönem için, her bir ayrı

değişenin hata varyansına faydası bulunmuştur. İncelenen tüm varyans, toplam varyansa oranlanarak, yüzde şeklinde hesaplanır (Özgen ve Güloğlu, 2004).

3.6. Etki Tepki Fonksiyonları

Etki-tepki fonksiyonları, yöntemde bulunan değişenlerin bir tanesine bir birimlik şok uygulandığında öbür değişenlerin bu değişime karşı gösterebilecekleri etkiyi verir. Etki-tepki fonksiyonları, rastgele hata terimlerinden birindeki bir standart sapmalık şokun, içsel değişenlerin bugünkü ve geleceğe yönelik durumlarını verir. VAR analizinde, araştıran değişenlerin etkileşimini belirlemede, karşılıklı ilişkileri belirlemede, etki-tepki fonksiyonları kullanılır. Bir makro ekonomik büyüklükte hangi değişenin en fazla etkilediği varyans ayrıştırması ile bulunur ve bu değişenin bir politika aracı olarak kullanılıp kullanılmadığı ise etki-tepki fonksiyonları ile bulunur.

BÖLÜM 4

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1. Dünya Pamuk Piyasası

4.1.1. Dünya Pamuk Üretimi

2018/2019 sezonunda dünyada pamuk yetiştiriciliği yapan ülkeler; Çin, Hindistan, ABD, Brezilya, Pakistan, Türkiye, Özbekistan, Avustralya, Meksika, Türkmenistan gibi ülkeler yer almaktadır. 2018/2019 sezonunda dünya pamuk üretiminde ilk üç sırada sırasıyla Çin, Hindistan ve ABD yer almaktadır. Türkiye ise altıncı sırada bulunmaktadır (Anonim, 2019).

Çizelge 4. 1.Dünya pamuk lifi üretimi (Bin ton)

Yıl	Üretim
1980/1981	13905
1985/1986	17342
1990/1991	18515
1995/1996	19699
2000/2001	18508
2005/2006	24483
2010/2011	23591
2015/2016	21476
2018/2019	25592
Ortalama	22482

Kaynak: FAO, 2018

Çizelge 4.1'e göre 1980-2019 yılları arası 39 yıllık dünya pamuk üretim verileri incelendiğinde dünya pamuk üretimi 1980 'den 2018 yılına kadar artış ve azalışların olduğu görülmektedir. 1980 sezonunda dünya pamuk üretimi 13 milyon ton iken 2018/2019 sezonunda 25 milyon tona yükselmiştir.

2011/2012 sezonunda ekim alanlarının artmasına bağlı olarak küresel üretim artışı yaşanmıştır. İncelenen 39 yıllık dönem içerisinde en fazla 2011/2012 sezonunda 26 milyon tonluk pamuk üretimi ile gerçekleşmiştir. 2011/2012 sezonunda dünyadaki pamuk üretimi 26 milyon tona yükselmesine rağmen tekrar azalış eğilimi göstermiştir.

2013 sezonunda ekim alanlarındaki azalmaya paralel olarak dünya pamuk üretiminde de azalma görülürken, 2014 sezonunda tekrar artış yaşanmıştır. 2017 sezonunda dünya

pamuk üretimi 26 milyon tona yükselmesine karşın 2018 sezonunda ekim alanlarında yaşanan azalmayla birlikte üretimde de azalma görülmektedir.

4.1.2. Dünya Pamuk Ekim Alanları

2018/2019 sezonunda dünyada pamuk ekimi yapan ülkeler; Hindistan, ABD, Çin, Pakistan, Brezilya, Özbekistan, Burkina Faso, Mali, Benin, Türkmenistan ve Türkiye gibi ülkeler yer almaktadır. 2018/2019 sezonunda dünya pamuk ekim alanları sıralamasında; Hindistan 12 milyon 200 hektar ile birinci sırada, ABD 4 milyon 198 bin hektar ile ikinci sırada ve Çin 3 milyon 367 bin hektar ile üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye dünya pamuk ekim alanlarında 508 bin hektar ile 11. sırada yer almaktadır (Anonim, 2019).

Çizelge 4.2'ye göre 1980-2019 yılları arasındaki dünya pamuk ekim alanları verileri incelendiğinde 1980 yılında pamuk ekim alanları 33 milyon hektar iken 2018 yılına bakıldığında ise bu miktar 31 milyon hektara gerilemiştir. 38 yıllık periyotta (1980-2018) dünya pamuk ekim alanlarındaki en fazla artış, 36 milyon hektar pamuk ekim alanı, 27 milyon ton pamuk lifi üretimi ve 758 kg/ha verim ile 2011/2012 üretim sezonunda yaşanmıştır.

Bir önceki döneme (2010/2011) göre pamuk ekim alanı %7,9, pamuk lifi üretimi %7,7, pamuk lifi verimi ise %1,6 oranında artmıştır. Bu dönemde dünya pamuk lifi tüketimi %7 azalış eğilimi göstererek 22,8 milyon ton ile son on yılın en düşük seviyelerine gerilemiştir. 2016/2017 sezonu ekim alanlarında bir azalma olduğu ve 28 bin hektara gerilediği görülmektedir. 2016/17 sezonu baz alındığında 2018/19 sezonunda ekim alanlarında % 9,5'lik bir artış söz konusudur.

Çizelge 4. 2.Dünya pamuk ekim alanları (Bin Ha)

Yıl	Ekim Alanı
1980/1981	33662
1985/1986	33370
1990/1991	32970
1995/1996	35600
2000/2001	32561
2005/2006	34317
2010/2011	33560
2015/2016	32200
2018/2019	31539
Ortalama	33833

Kaynak: FAO, 2018

4.1.3. Dünya Pamuk Verimi

2018/2019 sezonunda en fazla dünya pamuk lifi verimine sahip ülkeler; Avustralya, Türkiye, Çin, Brezilya, Meksika, İsrail, Yunanistan, G. Afrika, ABD ve Suriye yer almaktadır. 2018/2019 dünya pamuk verimi sıralamasında; Avustralya 2071 kg/ha pamuk verimi ile birinci sırada, Türkiye 1944 kg/ha pamuk verimi ile ikinci sırada ve Çin 1764 kg/ha pamuk verimi ile üçüncü sırada yer almaktadır (Anonim, 2018). Hindistan, Özbekistan gibi ülkeler pamuk üretim miktarlarının fazla olmasına rağmen dünya pamuk lifi verim seviyesinin altında bir verimle üretim gerçekleştirmektedir. Eğer bu ülkelerin pamuk lifi verimlerinde artış gerçekleşir ise dünya pamuk lifi üretiminde de artış eğiliminin olması beklenebilir.

Çizelge 4. 3. Dünya pamuk lifi verimi (kg/ha)

Yıl	Verim
1980/1981	411
1985/1986	532
1990/1991	574
1995/1996	565
2000/2001	611
2005/2006	748
2010/2011	756
2015/2016	765
2018/2019	790
Ortalama	666

Kaynak: FAO, 2018

Çizelge 4.3'e göre 1980-2019 yılları arası 39 yıllık dünya pamuk verimleri incelendiğinde 1980 yılında 33 milyon hektar pamuk ekim alanı, 15 milyon ton pamuk üretimi ve 442 kg/ha verim olup, 2018 yılında ise, 31 milyon hektar pamuk ekim alanı, üretim 25 milyon ton ve elde verim ise 764 kg/ha olmuştur.

1981-84 yılları arası ortalama 400 kg/ha olan pamuk verimleri, 1985-99 yılları arası ortalama 550-600 kg/ha arasında artış göstermiştir. 2000'li yıllarda pamuk verimleri 600-700 kg/ha civarlarında olup 2007 yılında ise 800 kg/ha yükselse de 2008-09-10 yıllarında düşüş eğilimi göstermiştir. 2011-18 yılları arası tekrar dünya pamuk veriminde bir artış gerçekleşmiştir.

4.1.4. Dünya Pamuk Tüketimi

2018/2019 sezonunda dünya pamuk lifi tüketimi yapan ülkeler; Çin, Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Türkiye, Vietnam, Endonezya, Brezilya, ABD ve Özbekistan gibi ülkeler yer almaktadır. 2018/2019 sezonunda dünya pamuk lifi tüketim sıralamasında; Çin 8 milyon 450 bin ton ile birinci sırada, Hindistan 5 milyon 250 bin ton ile ikinci sırada ve üçüncü sırada ise 2 milyon 350 bin ton ile Pakistan vardır. Türkiye ise dünya pamuk lifi tüketiminde 1 milyon 629 bin ton ile beşinci sırada yer almaktadır (Anonim, 2018).

Çizelge 4. 4.Dünya pamuk lifi üretim ve tüketim durumu (bin ton)

Yıl	Üretim	Tüketim	Fark	Üretimin Tüketimi Karşılama Oranı (%)
1980/1981	13905	14148	-243	98
1985/1986	17342	17802	-460	97
1990/1991	18515	18494	21	100
1995/1996	19699	19798	-99	99
2000/2001	18508	18749	-241	99
2005/2006	24483	23969	514	102
2010/2011	23591	23609	-18	100
2015/2016	21476	21460	16	100
2018/2019	25592	26800	-1208	95
Ortalama	20346	20537	-191	99

Kaynak: FAO, 2018

Çizelge 4.4'te 1980-2019 yılları arası dünyanın pamuk lifinde kendine yeterlilik oranları verilmiştir. İncelenen dönemlere göre dünyanın pamuk lifi kendine yeterlilik oranında 1990, 2010 ve 2015 yıllarında üretim tüketimi aştığı ve kendine yeterlilik oranının %100 olduğu çizelgede görülmektedir. 2005 yılında ise üretim tüketimden fazla olduğu için kendine yeterlilik oranı %102 olmuştur. 1980 yılında dünya pamuk lifinde üretim tüketimin %98'ini karşılarken, 2018 yılına baktığımızda tüketimin %89 artması ile bu oran %95'e gerilemiştir.

4.1.5. Dünya Pamuk Dış Ticareti

2018/2019 sezonunda dünya pamuk ihracatı yapan ülkeler; ABD, Brezilya, Hindistan, Avustralya ve Özbekistan yer almaktadır. 2018/2019 sezonunda, ABD 3 milyon 300 bin ton , Brezilya 1milyon 350 bin ton ve Hindistan 960 bin ton pamuk ihracatı yapmıştır .

2018/2019 sezonunda dünya pamuk ithalatı yapan ülkeler ise; Bangladeş, Vietnam, Çin, Endonezya, Pakistan ve Türkiye gibi ülkeler yer almaktadır. 2018/2019 sezonunda, Bangladeş 1 milyon 780 bin ton, Vietnam 1 milyon 630 bin ton, Çin 1 milyon 600 bin ton ve Türkiye 700 bin ton pamuk ithalatı yapmıştır (FAO, 2018).

Türkiye'nin dünya pamuk lifi ihracatı 2016/2017 sezonunda bir önceki yılın verilerine göre % 44 artarak 72 bin tona yükselmiştir. Bu artışta 2016/17 sezonunda bir önceki yılın verilerine göre üretim ve verimde artış, tüketim ve ithalatta azalışın olması etkili olmuştur. 2018/19 döneminde pamuk lifi ihracatı azalış eğilimi göstererek 71 bin tona gerilemiştir.

Çizelge 4.5'de 1980-2018 yılları arası ihracat ve ithalat miktarları verilmiştir. 2003-2007 yılları arası dünya dış ticaretinde artış eğilimi görülmektedir. 2008/2009 sezonunda dünya pamuk ihracatında bir önceki sezona (8,7 milyon ton) göre %25 azalarak 6,5 milyon tona düşmüştür.

Nitekim bu ihracattaki azalmaya paralel olarak ithalatta da azalma olmuştur. 2008/2009 sezonunda ekonomide yaşanan sorunlar, dünya pamuk dış ticaretinde azalmaya neden olmuştur.

Çizelge 4. 5.Dünya pamuk lifi ihracat ve ithalat durumu (bin ton)

Yıl	İhracat	İthalat
1980/1981	4.834	5,078
1985/1986	4,136	4,596
1990/1991	5,119	5,098
1995/1996	5,815	5,914
2000/2001	5,696	5,937
2005/2006	8,807	8,293
2010/2011	7,753	7,771
2015/2016	7,538	7,538
2018/2019	9,330	9,340
Ortalama	5,430	6,600

Kaynak: FAO, 2018

1980 yılında dünya pamuk ihracatı 4 milyon ton iken 1990-2000’li yıllarda 5 milyon tona, 2010 yılında 7,7 milyon tona, 2012-13 yıllarında 9 milyon tona ulaşmasına rağmen 2014-15 ve 2016 yıllarında ortalama 7,5 milyon tona gerilemiştir. 2017-18 yıllarında ise tekrar artış eğilimi göstererek 9 milyon tona yükselmiştir.

4.1.6. Dünya Pamuk Desteleme Politikaları

Pamuk stratejik önemi sebebiyle dünyada üretim yapan ülkeler tarafından desteklenen bir bitkidir. Pamuk üretimi; doğrudan gelir desteği, gümrük tarifeleri, fiyat desteği ve sigorta primi desteği vb. alanlarda devlet yardım sağlamaktadır. Önemli üretim yapan ülkeler tarafından pamuğa verilen doğrudan yardımlar 2017/18 döneminde, pamuk fiyatlarının artması doğrultusunda bir önceki yılın verilerine göre % 33 artış eğilimi göstererek 5,9 milyar dolar olmuştur (Anonim, 2018).

4.1.6.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD 1995 dönemine kadar fark ödemesi politikası uygulanmıştır.1996 yılında “Çiftlik Kanunu” desteğine geçilmiştir. 1995-2002 yılları arasında üreticiye doğrudan gelir desteği verilmiştir.2002 yılında “Tarımsal Güvenlik ve Kırsal Yatırım Kanunu” yürürlüğe girmiştir. ABD tarımında 2002-2007 yılları arasında; tarımsal yardımların yanında dış ticaret, doğada bulunan değerlerin dış etkenlerden uzak tutulması, tarıma sağlanan krediler, araştırma, tarımsal kalkınma, gıda güvenliği ve bio-enerji gibi kalemlerde destek sağlanmaktadır (Okumuş, 2012).

ABD’de Çiftlik Kanunu politikası2014 yılında çıkarılmış ve doğrudan gelir desteği uygulamasının yerine risk yöntemine bağlı yeni bir yardım politikası uygulanmıştır. Doğrudan ödemeler, ürün seçimi ve zıt devirli /counter-cyclical uygulamaları bütün ürünler için yürürlükten çıkarılmıştır. Pamukta Stacked Income Protection Plan (STAX) isminde bir modele geçilmiştir.

Uygulanan politika ile seçilen bir ilçede çiftçi geliri belirlenen kazancın% 90’dan azaldığı koşulda STAX sistemi uygulanmakta ve % 10-%30 arası kazanç azalışı sigortadan sağlanmaktadır. Sigorta primlerinin % 80’ini devlet üreticilere vermektedir. Pamukta uygulanan bir diğer yöntem ise Pazarlama Kredisi Programıdır (The Marketing Loan Program (MLP)). ABD’de pamuk üreticileri oluşabilecek risklere karşı güvence veren sübvansiyonlu sigorta aracılığı ile destekleme yapılmaktadır(Anonim,2019).

4.1.6.2. Avrupa Birliği

AB'de Pamuk üretimine yardım verilmesi Yunanistan'ın 1981 yılında Birliğe girmesiyle olmuş, İspanya'nın da Birliğe girmesiyle 1986 yılında program değiştirilmiştir. Ortak Tarım Politikası bağlamında pamuğa destek verilmekte olup desteklerin Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (FEOGA) Garanti bölümünden finansı sağlanmaktadır (Anonim, 2010).

Ortak Tarım Politikası bağlamında günümüzde birlik bünyesinde yer alan pamuk üretimi yapan çiftçilere verilen yardımın % 65'i doğrudan gelir yardımı, üretim yardımı ise % 35'tir (Anonim, 2018).

4.1.6.3. Çin

Çin pamuk üretimi yapan çiftçilerine gümrük tedbirleri aracılığı ile yardım sağlamaktadır. Pamuk lifi ithalatında Çin'in aracılığı ile uygulanabilir kota dışı para tarifesi payı % 40' oranındadır. Çin önemli miktarda pamuk stoku yapmaktadır. Arz eksikliği olduğunda ihale yöntemiyle pazara ürün sürmekte, arz fazlasında ise stokların zararını karşılamaktadır. 2014/15 ve 2015/16 sezonlarında devlet alım yapmamıştır ve gümrük koruması desteği birlikte devlet para ödemesi de yapmıştır.

DTÖ'ye (Dünya Ticaret Örgütü) Çin'in katılım görüşmeleri sonucunda sezonluk olarak tarife (Tariff Rate Quota TRQ) uygulaması zorunluluğu yer almaktadır. Çin pamuk üretimi yapan çiftçilerine gümrük koruması yöntemiyle yardım vermekte ve pamuk üreticilerine belirlenen fiyat üzerinden fark ödemesi biçiminde yardım vermektedir (Anonim, 2016).

4.1.6.4. Hindistan

Hindistan'da devletin direkt ürün alımı yaptığı fiyat yardımı programı vardır. 2014-2015 ve 2015-2016 dönemlerinde piyasa içi fiyatlar, belirlenen fiyatın altına indiğinde uygulanmaya başlamıştır. Hindistan'da pamuk üretimi yapan çiftçilere ayrıca, sigorta primi desteği, gübre desteği ve vergi cezalarının silinmesi işleminden faydalanmaktadır. Buna ilaveten devlet altyapı yatırımları ve nitelikli tohum dağıtımı yöntemiyle de pamuk tarımına yardım yapmaktadır (Anonim,2016).

4.2. Türkiye Pamuk Piyasası

4.2.1. Türkiye’de Pamuğun Önemi

Pamuk bitkisinin çoğu pamuk tekstil endüstrisinin ana maddesi olan pamuk lifi için üretilmektedir. Pamuk, yapay lif üretiminin devamlı artış eğilimi göstermesine rağmen dünya dokuma endüstrisinde hammadde olarak kullanılmaktadır (Anonim, 2011).

Dokuma yapımında kullanılan maddenin %65’i pamuktan elde edilmektedir. Nitekim yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve nüfus artışı pamuk ihtiyacını yükseltmektedir (Yılmaz ve Gül,2015). Pamuk bitkisinin çiğdi yağ endüstrisinin, küspesi yem endüstrisinin hammaddesidir. Pamuk, Türkiye’nin iç ve dış ticaretinde önemli bir yere sahiptir (Temiz, 2015). Türkiye’de ortalama pamuk verimi Dünya ortalamasının çok üzerinde olup büyük üretici ülkeler sıralamasında, beşinci sırada yer almaktadır. Türkiye’de 416 bin ha alanda pamuk ekimi yapılmakta, 756 bin ton pamuk lifi üretilmekte ve birim alandan 1817 kh/ha verim elde edilmektedir (TÜİK, 2017). Dünya da ise ortalama 764 kg/ha verim elde edilmektedir (FAO, 2017). Pamuk yetiştiriciliğinde Türkiye’nin pamuk verimi dünya ortalamasından fazla olmasına karşın; girdi fiyatlarının yükselmesi pamuk tarımını olumsuz etkilemektedir. İşçilik masrafları, girdi fiyatları, destekleme priminin ve tarıma yönelik mal ve hizmetlere uygulanan vergi oranlarının rakip ülkelere göre yetersizliği çiftçiler için önemli masraf kalemlerini oluşturmaktadır (Temiz, 2015).

Ekonomi bakımından diğer tarım ürünlerine göre pamuk ürünü stratejik bir öneme sahiptir. Genellikle pamuk tarımı Türkiye’de güney bölgelerde yapılmaktadır (Ertürk, 2003). Pamuk mahsulünün ekonomik payının % 85’i pamuk lifinden sağlamaktadır (Şehri,2012).Pamuk, dokuma endüstrisine kazandırdığı ekonomik değer ve iş imkanları ile gerekli bir ana madde olmuştur (Temiz,2015).

Çizelge 4. 6.Türkiye'de pamuk sektör durumu

Çiftçi Sayısı	342.000 (Tahmin)
İş İmkânı	10 Milyon kişi (Pamuğa bağlı iş imkanı)
Ekim Alanı	518.000 ha (2018/19 yılı) Toplam ekili alan ve (Güneydoğu hariç) bölge oranlarında azalış eğilimi
Pamuk Üretimi	976.000 ton (Son 10 yılda düşük artış eğilimi)
Pamuk Tüketimi	1.629.000 ton (Sürekli artış durumu)
Pamuk İhracatı	71.000 ton (Gerileme eğilimi)
Sanayide KKO	Pamuklu Dokuma %75, Pamuk İpliği % 65 (Gerileme eğilimi)
Kendine Yeterlilik Oranı	% 60 (Gerileme eğilimi,1980 %171)

Kaynak: TÜİK, 2018

Çizelge 4.6'ya göre Türkiye'de yaklaşık 342 bin üretici pamuk yetiştiriciliğiyle uğraşmakta ve 10 milyon kişi istihdam edilmektedir. Türkiye'de toplam pamuk ekim alanlarında ve bölge paylarında Güneydoğu Anadolu Bölgesi hariç (GAP ile artış) azalma yaşanmaktadır. Türkiye'nin pamuk üretim miktarı son 10 yıla göre düşük artış eğilimi gösterirken, pamuk tüketim miktarı ise devamlı artış eğilimi göstermektedir. Sanayide kapasite kullanım oranına baktığımızda; pamuk ipliğinde % 65, pamuklu dokumada ise % 75 oranında gerileme eğilimi söz konusudur.

4.2.2. Türkiye Pamuk Üretimi

Türkiye'nin çalışmada 1980-2019 yılları arasındaki pamuk lifi üretim durumu araştırılmıştır. Türkiye'de genellikle pamuk Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Çukurova, Ege Bölgesi ve Antalya'da yetiştirilmektedir. Pamuk lifi üretimi 1980 yılında 500 bin tondur. 2018 yılında ise üretim 976 bin tondur. 1981-88 yılları arası ortalama 500 bin ton, 1988-94 yılları arası ortalama 600 bin ton. 1995-99 yılları arası ortalama 750-800 bin ton, 2001-07 yılları arası ise 850-900 bin ton civarlarında pamuk lifi üretilirken, 2008-09 yıllarında yaklaşık olarak 600 bin ton civarına gerilemiştir. 2010-14 yılları arası tekrar ortalama 800 bin ton civarlarına yükselmişse de 2015-16 yılları arasında azalma eğilimine geçerek yaklaşık olarak 750 bin tona düşmüş ve 2018 yılında tekrardan yükselerek 976 bin tona ulaşmıştır (TÜİK, 2018).

Türkiye'de incelenen verilere göre pamuk lifi üretimi; 2002 yılında 988 bin ton ile en fazla üretim yapılmıştır. 2008-09 yıllarında pamuk lifi ekim alanlarındaki azalmaya yönelik pamuk lifi üretimi de 652 bin tona gerilemiştir. 2010 döneminde (816 bin ton) bu yana yeniden artarken 2018/2019 sezonundaysa 976 bin ton ile daha fazla artış yaşanmıştır (TÜİK, 2018).

2011 yılında pamuk lifi üretimi 954 bin ton iken, 2012 sezonunda pamuk ekim alanlarındaki azalmaya yönelik pamuk lifi üretim miktarı bir önceki dönemin verilerine göre 859 bin tona gerilemiştir. 2013 sezonunun bir önceki sezonu verilerine göre pamuk ekim alanlarının azalmasına rağmen pamuk verimindeki yükselişe paralel doğrultuda pamuk lifi üretimi de 877 bin tona ulaşmıştır.

2012-16 yılları arası verileri incelediğimizde ise pamuk ekimindeki düşüşe paralel doğrultuda, pamuk lifi üretiminde de azalma olmuş ve 2017-18 yıllarında ise pamuk ekim alanlarındaki artışa bağlı olarak üretimde artmıştır.

Çizelge 4.7'ye bölgelere göre Türkiye pamuk lifi üretimi verilmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, GAP ile birlikte lif pamuk üretiminde artışın olduğu, Ege Bölgesi, Çukurova ve Antalya yörelerinde ise pamuk lifi üretiminde azalmaların olduğu görülmektedir.

Bu bölgelerdeki üreticiler; yüksek girdi maliyetleri, pamuk fiyatlarının artmaması, ekim alanlarının azalması gibi nedenlerle daha avantajlı olan soya fasulyesi, mısır, buğday ve fıstık üretimini tercih etmektedir.

Çizelge 4. 7. Türkiye pamuk lifi üretimi (bin ton)

Yıl	Ege	% Pay	Çukurova	% Pay	Güney Doğu Anadolu	% Pay	Antalya	% Pay
1980/81	185	9	253	14	26	1	36	18
1985/86	199	10	210	12	66	2	43	21
1990/91	285	14	190	10	142	5	38	19
1995/96	308	15	284	16	225	8	34	17
2000/01	286	14	153	8	427	15	14	7
2005/06	219	11	187	10	448	16	10	5
2010/11	144	7	201	11	464	17	7	3
2015/16	165	8	136	7	427	15	10	5
2018/19	208	10	208	11	550	20	9	4
Toplam	1999	100	1822	100	2775	100	201	100

Kaynak: TÜİK, 2018

Ege Bölgesi'nin 1980/81 sezonunda pamuk lifi üretimindeki payı % 9 iken 2018/19 sezonunda bu oran % 10'a yükselmiştir. Çukurova yöresinde 1980/81 sezonunda pamuk lifi üretimindeki payı %14 iken 2018/19 sezonunda bu oran % 11'e gerilemiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 1980/81 sezonunda pamuk lifi üretimi %1 iken 2018/19 sezonunda bu oran %20'ye yükselmiştir. Antalya yöresinde 1980/81 sezonunda pamuk lifi üretimi % 18 iken bu oran her geçen yıl daha da azalmış ve 2018/19 sezonunda %4'e düşmüştür.

Ege Bölgesi, Çukurova ve Antalya yörelerine baktığımızda pamuk lifi üretiminde 1980 yılına göre azalmanın olduğu görülmektedir. Ege bölgesinin 1980 yılında pamuk lifi üretimi 185 bin ton civarındayken 2018 yılında 208 bin tona ulaşmıştır. Çukurova yöresinin 1980 yılında 253 bin ton iken 2018 yılında 208 bin tona ve Antalya yöresinin 1980 yılında 36 bin ton civarlarındayken 2018 yılında ise 9 bin tona düşmüştür.

4.2.3. Türkiye Pamuk Ekim Alanları

1980-2019 döneminin verilerine göre Türkiye'nin pamuk lifi ekim alanları araştırılmıştır. 1980 yılında Türkiye'nin pamuk ekimi 671 bin hektar olmasına karşın 2018 sezonunda ise 518 bin hektara gerilemiştir (TÜİK, 2018). Türkiye'de girdi masraflarının artması, çiftçilerin avantajlı olan alternatif ürünlere (mısır, soya fasulyesi, buğday, fıstık vb.) yönelmesi gibi sebeplerle pamuk ekim alanlarında azalma yaşanmıştır. Araştırılan periyotta pamuk lifi ekim alanında azalış eğilimi yaşanmıştır. Pamuk lifi ekim alanı 1995-99 yılları arasında 700-750 bin hektar olmasına rağmen 2000'li dönemlerde 652 bin hektara gerilemiştir.

Dünya genelinde 2009/10 üretim sezonunda pamuk lifi tüketiminin artmasına paralel olarak dünya pamuk stoklarında azalış, pamuk fiyatlarında ise artış olmuştur. Fiyatların yükselmesi ve bir önceki sezondan elde edilen yüksek pamuk lifi veriminin de etkisiyle 2010/11 sezonunda pamuk lifi ekim alanlarında artış eğilimi olmuştur. Pamuk ekim alanlarında gerçekleşen artışa bağlı olarak pamuk üretiminde de artış eğilimi olmuştur. Pamuk ekim alanlarında 2012 yılından itibaren azalma olmuş fakat 2017-18 yıllarında tekrar artış eğilimi göstermiştir (TÜİK, 2018).

Çizelge 4. 8. Türkiye pamuk ekim alanı (bin da)

Yıl	Ege	% Pay	Çukurova	% Pay	Güneydoğu Anadolu	% Pay	Antalya	% Pay
1980/81	2180	14	3690	22	510	3	350	20
1985/86	2230	14	3020	18	930	5	410	24
1990/91	2580	17	2110	13	1410	7	320	19
1995/96	2499	16	2725	16	2042	10	300	18
2000/01	2017	13	1230	7	3168	16	126	7
2005/06	1378	9	1086	7	2950	15	54	3
2010/11	826	5	1061	6	2878	15	41	2
2015/16	917	6	716	4	2645	13	62	4
2018/19	1007	6	989	6	3127	16	49	3
Toplam	15634	100	16627	100	19660	100	1712	100

Kaynak: TÜİK,2018

Çizelge 4.8'egöre Türkiye'nin pamuk ekim alanları verilmiştir. 1980/81 sezonunda Çukurova yöresi ve Ege Bölgesi Türkiye'nin pamuk yetiştiriciliğinin %87'sini oluştururken 2018/19 sezonunda %38'ini oluşturmaktadır. 1980/81 sezonunda en fazla pamuk ekim alanı %22'lik de gerçekleşmektedir.

Ege Bölgesi ve Çukurova yöresindeki üreticiler, yüksek pamuk maliyetlerinden dolayı alternatif ürünlerin (mısır, buğday, ayçiçeği, kavun, domates vb.) ekimine yönelmektedir. Ege Bölgesinde 1980/81 sezonunda pamuk ekim alanı %14 iken bu oran 2018/19 sezonunda %6'ya gerilemiştir. Çukurova yöresinde 1980/81 sezonunda pamuk ekim alanı %22 iken bu oran 2018/19 sezonunda %6' düşmüştür.

Antalya yöresinde 1980/81 sezonunda pamuk ekim alanı %20 iken bu oran 2018/19 sezonunda %3'e gerilemiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesine baktığımızda GAP ile birlikte sulama koşullarının iyileşmesiyle beraber pamuk ekim alanlarında artış yaşanmaya başlamış ve 1980/81 sezonunda ekim alanı % 3 iken 2018/19 sezonunda bu oran %16'ya yükselmiştir.

Ekiliş Alanı: ■ İzmir % 5,5 ■ Aydın % 12,9 ■ Adana % 6,3
■ Hatay % 10,3 ■ Şanlıurfa % 44,6 ■ Diyarbakır % 8,5

Şekil 4. 1. Türkiye'de illere göre pamuk ekim alanlarının dağılımı, (2017/2018)
Kaynak: TEPGE, 2019 (Tarımsal Ekonomi Ve Politika Geliştirme Enstitüsü)

Şekil 4.1'e göre 2017/18 sezonunda Türkiye'nin pamuk ekim alanlarının % 88,1'i şekildeki altı ilde verilmiştir. % 88,1'lik pamuk ekiminin; % 5,5'i İzmir ilinde, % 12,9'u Aydın ilinde, % 6,3'ü Adana ilinde, % 10,3'ü Hatay ilinde, % 8,5'i Diyarbakır ilinde ve % 44,6'sı Şanlıurfa ilinde yapılmıştır. % 88,1'lik pamuk ekiminin % 53,1'lik bölümü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde yapılmıştır.

2018 sezonunda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin pamuk lifi ekim alanı 3127 bin da olup, 550 bin ton pamuk üretimi yapılmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Diyarbakır ve Şanlıurfa en fazla pamuk lifi ekim alanına sahip illerdir.

2018 sezonunda Çukurova yöresinin pamuk lifi ekim alanı 989 bin da olup, 208 bin ton pamuk lifi üretimi yapılmıştır. Akdeniz Bölge'sinde yer alan Adana ve Hatay en fazla pamuk tarımını yapan illerdir.

2018 sezonunda Ege Bölgesi'nin pamuk lifi ekim alanı 1007 bin da olup, 209 bin ton pamuk lifi üretimi yapılmıştır. Bölgede İzmir ve Aydın illeri en çok pamuk ekim alanına sahip illerdir. 2018 sezonunda Antalya yöresine baktığımızda ise pamuk lifi ekim alanı 49 bin da olup 9 bin ton pamuk lifi üretimi yapılmıştır (TÜİK, 2018).

4.2.4. Türkiye Pamuk Tüketimi

Çalışmada 1980-2019 yılları arası 39 yıllık Türkiye'nin pamuk tüketimi incelenmiştir. Türkiye'nin pamuk tüketimi 1980/81 sezonunda 292 bin ton iken 1996/97 sezonunda 1 milyon tona yükselmiştir ve 30 yıllık süreçte dalgalı bir artış eğilimi göstererek 2018/19 sezonunda 1 milyon 629 bin tona ulaşmıştır (TÜİK, 2018).

Çizelge 4. 9. Türkiye'nin yıllara göre pamuk seyri

Yıl	Ekim Alanı (bin ha)	Verim (kg/ha)	Üretim (bin ton)	Tüketim (bin ton)	Üretim-Tüketim Fark	Kendine Yeterlilik Oranı (%)	İthalata Bağımlılık Endeksi
1980/81	671	744	500	292	208	171	0,00
1985/86	660	785	518	430	88	120	2,56
1990/91	641	1.021	654	556	98	118	8,19
1995/96	756	1.125	851	948	-97	90	11,89
2000/01	654	1.345	879	1250	-371	70	30,63
2005/06	546	1.579	863	1500	-637	58	50,82
2010/11	480	1.699	816	1300	-484	63	56,11
2015/16	434	1.700	738	1500	-762	49	61,22

2018/19	518	1.884	976	1629	-653	60	46,10
Ortalama	595,5	1320	755	1045	-290	89	29,72

Kaynak: TÜİK, 2018

Çizelge 4.9'a göre 1980/81 sezonunda Türkiye'nin pamuk tüketimi 292 bin ton iken 2018/19 sezonunda ise 1 milyon 629 bin tona yükselmiştir. 1980-2018 yılları arası pamuk üretim miktarında %95 oranında artış görülürken pamuk tüketiminde ise %458 oranında önemli bir artışın olduğu görülmektedir. Tüketimdeki bu artışa paralel olarak pamuk ithalat miktarı da artış eğilimi göstermektedir. Türkiye'nin son 38 yılda pamuk ihracatı % 67 azalma görülürken pamuk ithalatı ise % 654 artmıştır.

Türkiye'nin pamuk üretim miktarının tüketimi karşılayamamasından dolayı; ithalata bağımlılığının her geçen yıl arttığı, kendine yeterlilik oranının ise azaldığı çizelge de görülmektedir. Türkiye'nin 1980-2018 yılları arası pamuk lifi üretimini ve tüketimini birlikte incelediğimizde; Türkiye'nin pamuk lifi üretim ve tüketim miktarının, 1980-1990 yılları arası verileri birbirine yakındır, 1991/1992 döneminde pamuk tüketimi ile üretiminin arasındaki fark açılmaya başlamış ve 1997 döneminde pamuk tüketimi 1 milyon ton olmuştur.

Genel itibariyle 2002/03 döneminden itibaren pamuk üretiminde düşüş görülmüştür. 2008-2009 döneminde gerçekleşen mali sıkıntılar, pamuk üretim, tüketim ve ticaretini Türkiye'de ve Dünya'da olumsuz yönde etkilemiştir. Nitekim fiyatlarda gerçekleşen artış eğiliminin de etkisiyle 2011/12 sezonunda Dünya'da ve Türkiye'de üretim ve tüketimde artış olmuştur (Anonim,2015). Yaşanan mali sorunlardan sonra pamuk üretim ve tüketiminde artış eğilimi olmasına karşın son üç yılda azalış eğilimi olduğu görülmektedir. Pamuk üretimi 2002/03 sezonunda 1 milyon ton olmasına karşın yaşanan ekonomik sorunların da etkisiyle 2008/09 sezonunda %32 ve 2015/16 sezonunda ise %29 azalış eğilimi göstermiştir.

4.2.5. Türkiye Pamuk Verimi

Çizelge 4.10'da Türkiye'nin pamuk lifi verimi incelenmiştir. 1980/81 sezonunda pamuk verimi %7 iken bu oran 2018/19 sezonunda %16'ya yükselmiştir. 1980/81 sezonunda 671 bin hektar pamuk ekiliş alanı, 500 bin ton pamuk üretimi ve 744 kg/ha pamuk verimi elde edilmiştir. 2018/19 sezonunda ise 518 bin hektar pamuk ekiliş alanı, 976 bin ton pamuk üretimi ve 1884 kg/ha pamuk verimi elde edilmiştir.

Çizelge 4. 10 görüldüğü üzere 1980-1995 yılları arasında ekim alanlarında azalmanın olduğu, 1995 yılında ekim alanı ve üretim de artış yaşandığı, 2000 yılından itibaren de

azalmanın olduğu gör÷lmektedir. Ancak 1980 yılına göre değerlendirdiğimizde verime bağlı olarak üretimde artış söz konusudur.

Yılmaz (2012), pamuk lifi veriminin yükselmesinde; pamuk tarımı yapan çiftçilerin bilinçlenmesi, kullanılan pamuk tohumlarının ilaçlanmış ve kaliteli olması (Kullanılan bu tür tohumlar pamuk hastalık ve zararlılarının neden olduğu pamuk veriminin düşüşünü azaltmaktadır.) etkili olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 4. 10. Türkiye pamuk lifi verimi (kg/ha)

Yıl	Ekim Alanı (bin ha)	% Pay	Üretim (bin ton)	% Pay	Verim (kg/ha)	% Pay
1980/81	671	13	500	7	744	6
1985/86	660	12	518	8	785	7
1990/91	641	12	654	10	1025	9
1995/96	741	14	851	13	1135	10
2000/01	654	12	879	13	1352	11
2005/06	547	10	863	13	1582	13
2010/11	481	9	795	12	1700	14
2015/16	434	8	738	11	1700	14
2018/19	518	10	976	14	1884	16
Toplam	5347	100	5760	100	10143	100

Kaynak: TÜİK,2018

1990 yılında pamuk verimi bir tona ulaşmış ancak 1991/92 sezonunda tekrar azalış eğilimine girmiştir. 1993 yılından itibaren de lif pamuk verimi ortalama 1000-1800 kg/ha arasında seyretmiştir. 2008 yılında bir önceki sezona göre lif pamuk veriminde düşüş yaşansa da tekrar artış eğilimi göstermiştir. 2013 yılında yaklaşık olarak 2000 tona yükselmesine karşın 2014-2015 yıllarında azalış eğilimi göstermiş, 2018/19 sezonunda ise tekrar artış eğilimi göstererek bir önceki sezona göre 1700 kg/ha'dan 1884 kg/ha'a yükselmiştir.

4.2.6. Türkiye Pamuk Dış Ticareti

1980-2019 yılları arası Türkiye'nin pamukta ihracat ve ithalat durumu incelenmiştir. Türkiye önceleri kendine yeterli bir ülke iken tüketimin üretimi aşmasıyla birlikte aradaki fark açık ithalatla kapatılmıştır. Nitekim Türkiye ithalatçı bir ülke konumuna gelmiştir.

Türkiye'nin 1980/81 sezonunda pamuk lifi ihracatı 181 bin ton iken bu oran 2018/19 sezonunda 95 bin tona gerilemiştir. 2017/18 sezonu ile 2018/19 sezonunu karşılaştıracak olursak; 2017/18sezonunda pamuk lifi ihracatı 59 bin ton iken 2018/19 sezonunda ise bir önceki sezonun verilerine göre % 61 artış eğilimi göstererek 95 bin tona yükselmiştir.

Türkiye'de pamuk lifi ithalatını incelediğimizde, 1980/81 sezonunda ithalat söz konusu değilken 2018/19 sezonunda ise 751 bin ton pamuk lifi ithal edilmiştir. Türkiye'nin 2008-2018 yılları arası on yıllık dönemde; pamuk lifi ihracat miktarı % 18, ihracat değeri % 71 artarken, pamuk lifi ithalat miktarı %13, ithalat değeri %3 azalış eğilimi göstermiştir (TÜİK,2018).

Türkiye'nin pamuk lifi ihracatı 1990-2018 yılları arasında önemli bir değişim yaşanmamış, ithalatta ise dalgalı bir artış yaşanmıştır. Pamuk lifi ihracatında 1980-1985 yılları arasında 156 bin ton iken 2018/19 sezonunda 95 bin tona düşmüştür. Türkiye'nin 1990 yılından bu yana pamuk ithalatı ile pamuk ihracatı arasındaki fark açılmaya başlamış, Türkiye'nin pamuk dış ticaretinde; pamuk ihracatında azalma, pamuk ithalatında ise artma olmuş ve Türkiye pamuk ithalatçısı ülkeler arasında yer almıştır.

Türkiye'nin pamuk dış ticaret verilerine baktığımızda 2007 yılında en fazla pamuk ithalatı 946 bin ton olmuştur. 2008 yılında ise %35 azalarak 613 bin tona düşmüştür. Pamuk ithalatı 2014 yılında yeniden 924 bin tona yükselmiş olmasına rağmen, son iki sezonda %13 azalış eğilimi göstererek 800 bin tona gerilemiştir.

2014 yılında dünya pamuk fiyatlarına paralel olarak, Türkiye'nin pamuk ithalatı da artış eğilimi göstererek 1,8 milyar dolara ulaşmıştır. Pamuk üretimi tüketimi karşılayamadığından dolayı tüketim artışına paralel olarak ithalatta da artış yaşanmıştır.

Çizelge 4. 11.Türkiye'nin 2018 yılına göre pamuk ihracatının ülkelere göre dağılımı

Sıra	Ülkeler	İhracat (Bin Dolar)	% Pay
1	Bangladeş	25,680	17
2	İtalya	14,774	10
3	Endonezya	14,378	9
4	Vietnam	11,066	7

5	Almanya	10,230	7
6	Pakistan	9,535	6
7	Polonya	7,334	5

Çizelge 4. 11'in devamı

8	Rusya Federasyonu	7,018	5
9	Diğer	53,858	35
Toplam		153,873	100

Kaynak: FAO, 2018

Çizelge 4.11'e göre Türkiye'nin 2018 sezonunda 153 milyon dolarlık pamuk ihracatı payının % 17'si Bangladeş'e, % 10'u İtalya'ya, % 9'u Endonezya'ya yapılmıştır. Pamuk ihracatının çoğunluğu Doğu Asya ülkelerine yapıldığı çizelgede görülmektedir.

Çizelge 4. 12. Türkiye'nin 2018 yılına göre pamuk ithalatının ülkelere göre dağılımı

Sıra	Ülkeler	İthalat (Bin Dolar)	% Pay
1	ABD	704,104	50
2	Brezilya	169,452	12
3	Yunanistan	127,970	9
4	Türkmenistan	73,065	5
5	Azerbaycan	69,650	5
6	Avustralya	59,703	4
7	Tacikistan	23,373	2
8	Sudan	21,766	2
9	Mali	19,263	1
10	Suriye	18,790	1
	Diğer	108,499	8
Toplam		1395,635	100

Kaynak: FAO, 2018

Çizelge 4.12'ye göre 2018 sezonunda Türkiye'nin 1,3 milyar dolarlık pamuk ithalatında % 50'lik payla ABD ilk sırada yer almaktadır. Pamuk ithalatının % 80'lik kısmı Yunanistan, ABD ve Brezilya'nın oluşturduğu 3 ülkeden karşılanmaktadır. Bu ülkeleri,

Türkmenistan, Avusturya, Azerbaycan, Tacikistan, Sudan, Mali ve Suriye takip etmektedir.

4.2.7. Pamuk Maliyeti

Pamuk üreticiliğinde kullanılan tohum, gübre, su, elektrik kimyasal ilaç ve işçilik, gibi masraflar, çiftçilerin masraflarını oluşturmaktadır.

Pamuk yetiştiriciliğinde çapalama ve hasat insan işgücüne dayanmakta ve üretim girdilerinin fazla kullanılması, üretim masraflarının artmasına neden olmaktadır. Pamuk üretim masraflarının fazla oluşu, pamuğun başka ürünlerle rekabeti azalmaktadır (Gençer ve Arkadaşları,2014).

Türkiye'nin pamuk yetiştiriciliğinde yüksek girdi masrafları, üreticinin rekabet gücünü azaltmaktadır. Pamuğun iç pazar fiyatı masrafları karşılama zorluk yaşanmaktadır. Bu sebeple devlet destekleri ile aradaki fark dengelenmeye çalışılmaktadır (Okumuş, 2012).

Çizelge 4. 13.Türkiye'nin kütlü pamuk maliyeti (TL/kg)

Yıl	2008	2010	2015	2016	2017	2018
Masraflar (TL/Kg)	0.795	1.088	1.96	2.10	2.34	3.57

Kaynak: İzmir Ticaret Borsası, 2018

Çizelge 4.13'de son on yılın kütlü pamuk maliyetleri verilmiştir. Çizelgeye baktığımızda kütlü pamuk masraflarında bir artış söz konusudur. 2016 sezonunda kütlü pamuk üretim masrafları geçen yılın verilerine göre % 7 artış eğilimi göstererek 2,10 TL/Kg olmuş, 2017 sezonunda geçen yılın verilerine göre % 11 artış eğilimi göstererek 2,34 TL/Kg olmuş ve 2018 sezonunda ise bir önceki yılın verilerine göre %52,5 artış eğilimi göstererek 3,57 TL/Kg olmuştur.

Yılmaz ve Gül (2015), çiftçinin, daha avantajlı olan ve üretimin devamlılığı için, üretimde mali dengenin sağlanması gerektiğini, girdi fiyatlarının artması pamuk satış fiyatlarının ise düşük kalması. pamuk üretiminde azalmaların olmasına ve çiftçilerin daha karlı olan başka ürünlere yöneldiğini ve girdi masraflarının düşürülmesi bakımından önlemlerin alınması ve pamuk destekleme ödemelerinin yükseltilmesi çiftçilerin pamuk üretimine yönelimine katkı sağlayacağını ve artan pamuk üretimiyle Türkiye'nin pamuk ithalatında azalma eğiliminin görülebileceğini ifade etmiştir.

Yurdakul (1986), Türkiye'nin pamuk verimi bölgede bulunan pamuk bitkisi zararlılarına bağlı bir durumdur. Zararlıların yoğun olması durumunda pamuk verimi olumsuz yönde etkilediğini ifade etmektedir.

4.2.8. Türkiye'de Pamuk Destekleme Politikaları

Türkiye'nin pamuk destekleme politikalarının amaçları arasında, yeterli miktarda üretim ve üretimin olumsuz şartlardan etkilenmesini azaltmak, ihracatın iyileştirilmesi, kendine yeterlilik oranının artırılması amaçlanmıştır (Anonim, 2016).

1960'dan sonra değişen ekonomik şartlara karşı Tarım Satış Kooperatifleri ve birlikleri, tarımsal destekleme politikasında ve destekleme alımları konusunda görev yapmaktadır. Birlikler, piyasada alıcı görevi üstlendikleri için fiyatların belirlenen seviyenin altına düşmesini engellemektedirler. Öbür taraftan, pamuk lifi pazarında satıcı görevini üstlenmekte, kaliteli ürünün pazarda arz-talep dengesinin çiftçinin aleyhine oluşmasını engellemektedirler (Anonim, 2014a).

4.2.8.1. Fiyatlar ve Alımlar Yoluyla Destekleme

Türkiye'nin en çok kullanılan yardım yöntemidir. Devletin alım yardımları doğrultusunda bulunan pamuk, 1994 yılında alınan ekonomik kararlardan sonra kapsam dışında bırakılmıştır.

Değişen ekonomik şartlar karşısında tarımsal destekleme politikalarında Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri (TSKB) aracı olarak destekleme alımlarıyla görevlendirilmiştir. Birlikler Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan (DFİF) 1995 yılından itibaren %50 basit faizli kredi sağlanarak bölgesel alanda hedeflenen fiyatlar üzerinden kendi adına pamuk alımı yapmaya başlamıştır. Birlikler kendi bünyelerinde pamuk alımı yaptıkları dönemlerde, alım fiyatı birliklerin kendi bünyeleri içerisinde belirleniyor ve T.C. Bilim, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının bilgisine sunuluyor ve verilen onay ile alım fiyatları ilan edilmektedir.

Tarımsal Reform bağlamında 2000 yılında başlatılmış olup büyük bir adım atılarak 2000 yılının haziran ayında yürürlüğe giren 4572 Sayılı Kanunla Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerinin tekrar yapılandırmak için çalışmalar yapılmış ve Yeniden Yapılandırma Kurulu oluşturulmuştur (Okumuş, 2012).

1/5/2000 tarihinden sonra Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerin Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu (DFİF) kaynaklarından faydalandıkları kredi borçları 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanunda yapılan değişiklikle 2013 yılında tekrar

yapılandırarak %50 indirim yapılmış ve kalan kısmı da 15 yıl vade ile ödenmesi kararlaştırılmıştır (Anonim, 2015).

4.2.8.2 Girdi Desteği Yoluyla Destekleme

Pamuk tarımında; gübre, zirai ilaç desteği, finans desteği, sertifikalı tohum desteği+ %20 prim ödemesi gibi devletin verdiği girdi desteği 2000 yılının mart ayından itibaren kredi desteği ve 2001 yılının Aralık ayından itibaren de diğer girdi destekleri uygulamadan kaldırılmıştır (Okumuş, 2012).

4.2.8.3. İhracat Desteği ve İthalatta Korumalar

Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Tarım Anlaşması'yla hedeflenen şartlarda ithalatta alınan önlemlerle ile üreticileri korumaktadır. Fakat pamuk lifi ithalatının korunması için tedbir bulunmamaktadır. Nitekim pamuk AB-Gümrük Birliği Anlaşması koşullarında endüstri ürünü olarak işlem yapılmaktadır. Türkiye ile AB arasında sınırlı olmayan bir dolaşımdadır ve hiçbir gümrük vergisi ile korunmamıştır (Anonim, 2018).

Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşmasında uluslararası ticaretinin korunması kaldırılmıştır. Bu yönde belirlenen yılda % 10 olan tarife oranının üst sınırı 2004 yılında % 6'ya düşmüştür (Okumuş, 2012).

4.2.8.4. Doğrudan Gelir Desteği

Doğrudan Gelir Desteği sistemi 2001 yılında dört il ve yedi ilçede Pilot Proje kapsamında başlatılmıştır. 2002 yılında daha yaygın uygulanmaya başlamıştır. Ödemeler ekim yapılan birim alan kapsamında uygulanmaktadır. Bu program üründen ürüne farklılık göstermekte olup, doğrudan çiftçi gelirini yükseltmeyi hedefleyen bir ödemedir. Fakat destek 2008 yılında kaldırılmıştır (Anonim, 2015).

4.2.8.5. Fark Ödemesi (Prim) ve Alan Bazlı Destekler (Yürürlükte Olan Destekler)

1993 yılında pamuk üretimi yapan çiftçilere, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının yürüttüğü prim ödenmesi uygulaması yapılmıştır. 1993 yılında kütlü pamuk üretimi yapan çiftçilere 3.000 TL/Kg prim ödenmesi yapılmıştır. 1998 yılında yeniden uygulanan program günümüze kadar Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülmüştür (Anonim, 2016).

Fark ödeme (prim) sistemi 1993 yılında kaldırılmıştır. 1998/1999 yılından bu yana pamuğa verilen prim ödemeleri yeniden uygulanmaya başlanmış ve çiftçilere devletin istediği belgeyi getirmek koşuluyla destek sağlanmıştır. 2001 yılında başlayıp devam eden uygulamada sertifikalı tohum kullanmak koşuluyla kütlü pamuk üretim yaptığına dair belge getiren çiftçilere, prim yardımına ilave olarak prim miktarının % 10'u, 2004 yılında ise % 20'si oranında sertifikalı tohuma ilave prim verilmektedir (Anonim, 2010).

Çizelge 4.14' e göre pamuğa verilen fark ödemesi desteği 2016 yılında 0,75 TL/kg olmuştur. Pamuk üretimi yapan çiftçilere 11 TL/da mazot ve gübre desteği verilmektedir. 2018 yılında prim desteği 0,80 TL/kg, mazot ve gübre desteği 44 TL/da olmuştur.

Çizelge 4. 14. Türkiye'de pamuk prim miktarı ve toplam destekleme fiyatları

Yıllar	Fark Ödemesi Desteği (TL/Kg)	Mazot Desteği (TL/Da)	Gübre Desteği (TL/Da)
2001	0.070 +%10 Sertifika farkı = 0.077	-	-
2002	0.085+ % 10 Sertifika farkı = 0.0935	-	-
2003	0.090 + %10 Sertifika farkı = 0.099	3,9	-
2004	0.19 + %20 Sertifika farkı = 0.228	-	-
2005	0.267 + %20 Sertifika farkı = 0.320	4,5	3,0
2006	0.290 + %20 Sertifika farkı = 0.348	-	-
2007	0.290 + %20 Sertifika Farkı = 0.348	5,4	3,0
2008	0.270+%20 Sertifika farkı = 0,324	5,4	5,4
2009	0.350+%20 Sertifika farkı = 0.420	5,4	5,5
2010	0.350+%20 Sertifika farkı = 0.420	5,5	5,5
2011	0.350+%20 Sertifika farkı = 0.420	6,0	6,0
2012	Sertifikalı = 0.46	6,4	6,3
2013	Sertifikalı = 0.50	7,0	7,0
2014	Sertifikalı = 0.55	7,5	7,5
2015	Sertifikalı = 0,65	7,9	8,25
2016	Sertifikalı = 0,75	11 (mazot ve gübre desteği)	
2017	Sertifikalı = 0,80	40 (mazot ve gübre desteği)	
2018	Sertifikalı=0,80	44 (mazot ve gübre desteği)	

Kaynak: TEPGE, 2019

2006 yılında yürürlüğe giren Tarım Kanununda tarımın daha iyi seviyelere gelebilmesi için kullanılacak destekleme yöntemleri; fark ödemesi desteği, doğrudan gelir desteği, hayvancılık destekleri, tarım sigortası destekleri, tarım arazilerini koruma desteği, kırsal kalkınma destekleri olarak belirlenmiştir. Prim ödemesi desteği, mazot ve gübre desteği verilmektedir.. Pamuk üreticilerine ise 2003 yılında il kez mazot desteği, 2005 yılında ilk kez gübre desteği verilmiştir. 2007 yılından bu yana uygulama devam etmiştir.

“Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli” uygulamasına geçilmiş ve 2011 yılından başlayarak devam eden Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli uygulanmıştır (Anonim, 2015).

13 havzada pamuk üretimi, prim desteği kapsamında yer almaktadır. Bu havzalar; Kıyı Ege Havzası, Kıyı Akdeniz Havzası, Güney Marmara Havzası, Doğu Akdeniz Havzası, Kaz Dağları Havzası, GAP Havzası, İç Ege Havzası, Gediz Havzası, Karacadağ Havzası, ZAP Havzası, Batı GAP Havzası, Ege Yayla Havzası ve Fırat Havzası’dır (Anonim, 2014).

4.3. Türkiye Pamuk Ekonometrik Analizleri

4.3.1. ADF ve Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi

Zaman serileri analizinde kullanılan varsayımların durağanlık varsayımı içerisinde çalışmaları sebebiyle ekonomik serilerin durağanlık durumu önem taşımaktadır. Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi sonuçları ile değişkenlerin durağanlık sınavında yer alan keşişim katsayılı ve trentli ADF testi sonuçları çizelge 4.15’te verilmiştir.

Çizelge 4. 15. Değişkenlerin ADF ve yapısal kırılmalı birim kök testi sonuçları

Değişkenler	ADF Keşişim Katsayısı + Trend		Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi		
	k	Düzye ADF	k	Minimum değeri	t Kırılma Tarihi
Türkiye Pamuk Lifi Üretim Miktarı (TU) (bin ton)	0	- 2,1240	1	- 4,3224	2004
Türkiye Pamuk Ekim Alanı (TA) (bin hektar)	0	- 2,3907	1	- 4,8680	2002
Türkiye Pamuk Lif Verimi (V) (Kg/ha)	0	- 4,7896	0	- 5,5167	2000
Türkiye Pamuk İhracat Miktarı (IH) (bin ton)	0	- 6,0573	0	- 11,3716	1995
Türkiye Pamuk İthalat Miktarı (IT) (bin ton)	0	- 10,2088	0	- 10,1382	2008
Türkiye Pamuk Tüketimi * (T) (bin ton)	0	- 2,7360	5	- 5,2552	2004

Türkiye Pamuk Fiyatı** (F) (TL/kg)	0	- 3,4396	0	- 4,4082	2011
Dünya Pamuk Fiyatı (DF) (\$/ kg)	0	- 3,4035	0	- 5,1752	2010
Tablo değerleri %1 (-4,2349) %5 (-3,5403) %10 (-3,2024)				Tablo değerleri %1 (- 5,0674) %5 (-4,5248) %10 (-4,2610)	
Gecikme uzunluğu için max k = 5 olarak belirlenmiştir. Gecikme uzunluğunun belirlenmesinde SIC Yöntemi uygulanmıştır. *Kesişim katsayılı modelde durağan, ADF ** Kesişim katsayılı modelde durağan, Yapısal kırılmalı birim kök testi					

Çizelge 4.15'e göre, değişkenler Trend ADF testi ve Kesişim Katsayısına göre durağan olduğu çizelgede görülmektedir. Yapısal kırılma testinin bir kırılma yılını (en fazla değişim noktasını) göstermektedir. Kullanılan değişkenler yapısal kırılmalı birim kök testinin sonuçlarına göre kırılma olmasına karşın durağan olduğu tespit edilmiştir. 2004 yılı Türkiye'nin pamuk lifi üretim miktarı değişkeni için kırılma yılı olarak tespit edilmiştir. 2004 yılında pamuk lifi üretim miktarı değişkeninde bulunan kırılma, pamuk ekim alanı değişkenindeki 2002 yılı olarak bulunan kırılma yılıyla örtüştüğü saptanmıştır. Çünkü 2001 yılında pamuk ekim alanına verilen Doğrudan Gelir Desteğinin bir gecikmeli değeri, üretim alanlarına yansıyan etkisinin bir sunucudur.

4.3.2. Granger Nedensellik Testi

Çizelge 4. 16. Granger nedensellik testi sonuçları

		F-İstatistiği	Olasılık
Pamuk İthalatı	Pamuk Lifi Verimi	5,12683	0,0062
Pamuk İhracatı	Pamuk Lifi Verimi	2,92895	0,0516
Pamuk Lifi Verimi	Ekim Alanı	6,38041	0,0021
Yurtiçi Tüketim	Pamuk Lifi Üretimi	10,0926	0,0001
Pamuk İhracatı	Pamuk Lifi Üretimi	9,68602	0,0002
Yurtiçi Fiyatı	Pamuk Lifi Üretimi	3,17743	0,0400
Pamuk Lifi Üretimi	Ekim Alanı	4,94238	0,0073
Yurtiçi Tüketim	Pamuk İthalatı	2,30535	0,0993
Yurtiçi Tüketim	Ekim Alanı	5,93916	0,0030
Yurtiçi Tüketim	Dünya Fiyatı	3,24713	0,0373
Pamuk İhracatı	Pamuk İthalatı	3,09855	0,0434
Yurtiçi Fiyatı	Ekim Alanı	2,37886	0,0918
Ekim Alanı	Dünya Fiyatı	3,46566	0,0299
Dünya Fiyatı	Ekim Alanı	3,45747	0,0302

Çizelge 4.16’da Granger Nedensellik test sonuçlarını verilmiştir. Çizelge 4.16’yı incelendiğimizde, Türkiye’nin pamuk lifi üretim miktarına yurtiçi fiyatının, yurtiçi tüketiminin ve ihracatın nedensellik olduğu görülmektedir. Ekim alanına ise yurtiçi ve dünya fiyatlarının, tüketim, lif üretimi ve verimin nedenselliği olduğu tespit edilmiştir. Yurtiçi tüketimi ise ithalatın nedenselliğidir.

Granger Nedensellik test sonuçlarına göre Pamuk lifi üretim miktarı için VAR modeline seçilen değişkenler ve sıralaması; pamuk lifi üretimi, yurtiçi fiyat, tüketim, ihracat ve ekim alanı değişkeni şeklinde belirlenmiştir. VAR modeli için gecikme uzunluğu en küçük Akaike Bilgi Kriteri (-17,398) ve Hannan-Quinn Bilgi Kriterlerine (-15,424) göre k=5 olarak bulunmuştur. Türkiye’nin pamuk lifi üretim miktarı Varyans Ayırıştırması Çizelge 4.17’de incelenmiştir.

4.3.3. Varyans Ayırıştırması

Türkiye’nin pamuk lifi üretiminin varyans ayırıştırmasında elde edilen veriler, pamuk üretim miktarının geçen sezonun fiyatlarının fonksiyonunun varsayımı ile uyumlu çıkmıştır.

Çizelge 4. 17.Türkiye'nin pamuk lifi üretim miktarının varyans ayırıştırması

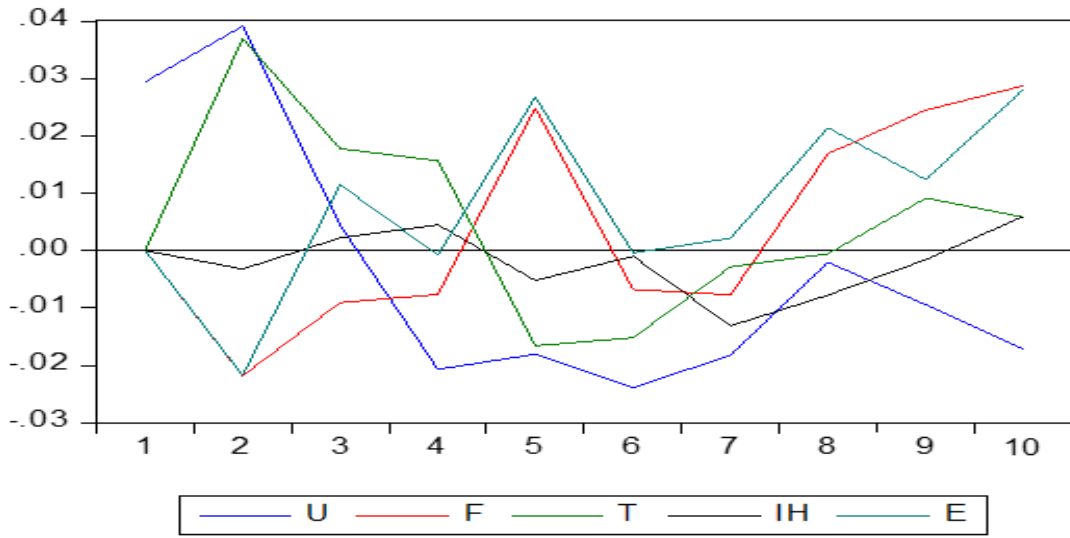
Dönem	S.E.	P. Lifi Üretim Miktarı (U)	Yurtiçi Fiyat (F)	Yurtiçi Tüketim (T)	İhracat (IH)	Ekim Alanları (E)
1	0.029456	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000	0.000000
2	0.068753	50.79461	10.03510	28.97235	0.212333	9.985602
3	0.072677	45.82996	10.52299	31.92086	0.286543	11.43965
4	0.077679	47.20602	10.17475	32.00486	0.590625	10.02375
5	0.089438	39.66827	15.43798	27.56824	0.783889	16.54162
6	0.094067	42.32278	14.47412	27.52884	0.719150	14.95511
7	0.097081	43.26168	14.21557	25.93002	2.501662	14.09107
8	0.101166	39.88027	15.88691	23.88075	2.891480	17.46059
9	0.105669	37.35285	19.94108	22.64426	2.672085	17.38973
10	0.114655	33.97237	23.21768	19.49386	2.539264	20.77683

1. dönemde pamuk lifi üretim miktarında fiyatların etkisi bulunmamaktadır. Pamuk lifi üretim miktarında fiyatların etkisi 2. Dönem ile görülmeye başlamıştır. 2. dönemden itibaren pamuk fiyatının %10,03 ile başlayan katkısı, 10 dönem sonunda da %23,21

yükselerek, en fazla katkıyı yapan değişken olmaktadır. 2. dönemden itibaren tüketimin katkısı ise %28,97 olarak görülmektedir. Türkiye pamuk ekim alanlarının 2. dönemden itibaren %9,98 ile başlayan katkısı artarak uzun dönemde %20,77 seviyesine çıkmaktadır.

4.3.4. Pamuk Lifi Üretiminin Etki Tepki Fonksiyonu

Şekil 4.2’de bütün değişkenlere verilen 1 standart sapmalı şoka, pamuk lifi üretiminin vereceği tepkiler görülmektedir. Etki- tepki fonksiyonuna baktığımızda pamuk lifi üretimini en çok etkileyenin fiyat olduğu şekilde görülmektedir.

Şekil 4. 2. Pamuk lifi üretiminin etki - tepki fonksiyonu

Fiyat; politika amaçlı olarak kullanılabilir bir değişkendir. Aynı şekilde ekim alanı da politika amaçlı olarak kullanılabilir bir değişkendir. Ekim alanlarının teşvik girdilerine yapılacak desteklemelerin, üretime yönelik olması maliyetleri düşürücü nitelikte olması ile piyasa fiyatlarının da artmasına neden olmayacağı için dünya fiyatları ile rekabet edebilir olacaktır.

VAR modeli yönteminde kullanılan değişkenlerin sıralaması önem taşımaktadır ve Granger Nedensellik testi yapılmıştır. VAR modeli yöntemiyle Granger Nedensellik Testinde gecikmeli değerler belirlenmiştir. Gecikme uzunluğu en küçük Schwarz Bilgi Kriteri SIC değeri (-25,284) olan k=3 olarak tespit edilmiştir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'nin kendine yeterlilik oranı verilerine göre pamuk üretim miktarı pamuk tüketim miktarını karşılayamadığı sonucu elde edilmiştir. Türkiye'de 1990'lı yıllardan itibaren dokuma endüstrisinde yaşanan büyümenin etkisi neticesinde pamuk tüketiminin artmasına karşın pamuk üretiminde ise azalmanın olduğu çalışmadan elde edilen verilere göre tespit edilmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre pamuk ekim alanları azalış eğilimi gösterirken pamuk üretimi ise pamuk verimindeki artışa bağlı olarak artış eğiliminde olduğu saptanmıştır. Türk pamuğunun verim düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiş fakat pamuk yetiştiricisindeki girdi masraflarının payının fazla olması üretimin azalmasına ve pamuk tarımının da devamlılığını olumsuz yönde etkilediği araştırma sonuçlarına göre tespit edilmiştir.

Türkiye'de pamuk üretiminin tüketimi karşılayabilmesi için politikalar yeniden değerlendirilmelidir. Verimli pamuk yetiştiriciliği yapılan bölgelerde ekim alanlarının artırılmalıdır. Eğer 1995-2000 yılları arasındaki gibi tekrardan ortalama 700-750 bin hektar alanda pamuk ekimi yapılırsa; Türkiye'nin pamuk lifi üretimi 1 milyon ton düzeyine ulaşabilecektir ve tüketim iç piyasadan temin edilerek ithalat düşürülebilecektir.

Türkiye'de pamuk üretimi yapan çiftçilere verilen prim destekleri etkili düzeye ulaşmıştır. Mazot ve gübre desteği (alan bazlı destekler) pamuk ekim alanlarının ve üretimin artış eğilimi göstermesinde etkili olmuştur. Türkiye'de verilen destekler ile pamuk üretiminin birbiriyle bağlantılı olması sebebiyle destekler daha etkili hale getirilmesi ve maliyeti azaltıcı önlemlerin alınması gerekmektedir. Tarımsal girdi (gübre, mazot, tarımsal sulamada kullanılan elektrik) masraflarının azaltılması, masrafların KDV vergilerinin uygun düzeye düşürülmesi gibi önlemlerin alınması ile Türk pamuğunun dünya koşullarında rekabet edebilir konuma getirilebilmesi sağlanacaktır.

Gerek pamuk lifi üretim miktarının varyans ayrıştırması gerekse pamuk lifi üretiminin etki-tepki fonksiyonu göstermiştir ki yurtiçi fiyat hem en etkili hem de uzun dönemde politik amaçla kullanılabilir araçtır. Üreticinin alım veya alım fiyatı ile desteklenmesi günümüz piyasa koşullarında mümkün görülmemektedir. Ancak yerli

sanayinin dış pazar ham pamuk bağımlılığını azaltmak için pamuk üretimini ve kalitesini arttırıcı önlemlerin alınması ihtiyacı ortadadır.

Çiftçinin, pamuk üretimini ve kalitesini etkileyecek yönde girdi masraflarına yönelik desteklenmesi, üretimi teşvik edecek ve yurtiçi piyasa fiyatlarının dünya fiyatları üzerine çıkmasını engellemesine paralel olarak ithalatı da düşürücü etkisi olacaktır. Yerli yatırımcının ithalata bağımlılığı azaltılarak dünya piyasalarında pamuk üretimi ve fiyatında oluşabilecek bir dalgalanmanın, yerli yatırımcıyı da olumsuz etkilemesi engellenebilir.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2010. T.C. Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2010 Yılı Pamuk Raporu.
- Anonim, 2011. T.C. Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2011 Yılı Pamuk Raporu.
- Anonim, 2013. T.C. Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2013 Yılı Pamuk Raporu.
- Anonim, 2014. T.C. Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2014 Yılı Pamuk Raporu.
- Anonim, 2014a. AB Müktesebatına Uyum Kapsamında Türk Pamuk Sektörünün Durumu ve Yapılması Gerekenler Pamuk Çalışma Grubu Raporu.
- Anonim, 2015. T.C. Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2015 Yılı Pamuk Raporu.
- Anonim, 2016. T.C. Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2016 Yılı Pamuk Raporu.
- Anonim, 2018. T.C. Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2018 Yılı Pamuk Raporu.
- Anonim, 2019. T.C. Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2019 Yılı Pamuk Raporu.
- Dickey D.A. and Fuller, W.A. 1981. Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with Unit Root, *Econometrica*, v5, 455-461.
- Ertürk E., 2003. Türkiye VI. Pamuk, Tekstil Ve Konfeksiyon Sempozyumu Bildirileri, 24-25 Nisan 2003, Antalya
- FAO, 2018. Food and Agriculture Organization, Erişim Tarihi: 02. 12. 2018
<http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>

Gençer O., Özüdoğru T. , Kaynak M.A., Yılmaz A., Ören N., 2014. Türkiye’de Pamuk Üretimi ve Sorunları, Erişim Tarihi: 02. 12. 2018

http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/8d437661d952917_ek.pdf

Göktaş Ö., 2000. Durağan Olmayan Zaman Serilerinde Ko-Entegrasyon Analizi ve Bir Uygulama, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ,S:67, İstanbul, Türkiye.

Gujarati D. N., 2001. Temel Ekonometri. Literatür Yayınları: 33, İstanbul.

Gül M., 1997. Dünyada ve Türkiye’de Pamuk Üretimi ve Dış Ticaret Durumları. , Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı Semineri, Adana, Türkiye

İzmir Ticaret Borsası, 2018. İstatistik Kayıtları

Okumuş M., 2012. Tarım Politikaları Ve Zaman Serileri Analizi: Türkiye’de Pamuk Fiyatlarına Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Aydın, Türkiye

Özçelik A., Özer O. O., Kayalak S., 2003. VAR (Vektör Otoregresif Regresyon) Modelleri İle TMO’nun Buğday İhracatının Ekonometrik Analizi, GAP IV. Tarım Kongresi, Şanlıurfa, Türkiye

Özgen B. F., Güloğlu, B., 2004. Türkiye ‘de İç Borçların İktisadi Etkilerinin VAR Tekniği ile Analizi, ODTÜ Gelişme Dergisi, Cilt: 31 Sayı:1, 93-114

Özer O. O., 2009. Pamuk Üretimi, Satış Fiyatları Stratejileri Ve Piyasanın Gelecekteki Durumu: Aydın İli Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Perron P., 1997. Further Evidence on Breaking Trend Functions in Macroeconomic Variables, Journal of Econometrics, V: 80, P: 355-385, Netherlands. 1997

Sims C., 1980. Macroeconomics an Reality, Econometrica, Vol.48.

Şehri M., 2012. Adana Yöresi Pamuk Üretiminde Enerji Kullanım Etkinliği Ve Maliyet Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Makinaları Anabilim Dalı, Adana, Türkiye.

Temiz, M.G.,2015.Pamuğun Türkiye İçin Önemi, Makale, Erişim Tarihi: 11.10.2015.

(<http://www.tarimpusulasi.com/yazarlar/doc-dr-mefhar-gultekin-temiz/pamugun-turkiye-icin-onemi/16>)

TEPGE, 2019. Tarımsal Ekonomi Ve Politika Geliştirme Enstitüsü, Erişim Tarihi: 01. 07. 2019

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Piyasalar%C4%B1/2019-Ocak%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Raporu/2019-Ocak%20Pamuk.pdf>

TÜİK, 2018. Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Tarihi: 02. 12. 2018

<http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&araType=vt>

Yurdakul O., 1986. Çukurova Bölgesinde Pamuk Ekim Alanı, Verim, Maliyet Ve Net Karda Görülen Dalgalanmalar (1971-84). Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 1(2), 99-108.

Yurdakul F., 1995. Ekonometride Yeni Eğilimler Hendry ve Sims Yöntemleri: Döviz Kuru Üzerine Uygulama, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, S: 70-78.

Yılmaz Ş. G., 2012. İşletmelerde Pamuk Üretim Maliyeti, Karlılık Düzeyi Ve Uygulanan Politikaların Değerlendirilmesi: Antalya İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Isparta, Türkiye

Yılmaz ve Gül, 2015. İşletmelerde Pamuk Üretim Maliyeti, Karlılık Düzeyinin Değerlendirilmesi: Antalya İli Örneği. MKÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 20(2):27-41

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Özlem KOKLUĞ

Doğum Yeri: Akhisar

Doğum Tarihi: 22.01.1990

EĞİTİM DURUMU

Ön Lisans Öğrenimi: Gönen Meslek Yüksek Okulu, Tarımsal İşletmecilik Bölümü,

Lisans Öğrenimi: Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen

Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

1. Türkiye’de Pamuk Üretimi İçin Bir Öngörü Modeli: Var Yaklaşımı II. Çanakkale Tarımı Sempozyumu Özet Kitabı, 38

2. Türkiye’de Pamuk Üretimi İçin Bir Öngörü Modeli: Var Yaklaşımı (A Prediction for Cotton Production in Turkey Model: VAR Approach), 131, Özlem Eski, Selma Kayalak. ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt: 6 Sayı, Özel Sayı Yıl/Year: 2018. ISSN: 2147–8384 e-ISSN: 2564–6826

İLETİŞİM

E-posta Adresi : ozlemeski159@gmail.com